

A képviselő naplója: Bolhapiac

Mezei Márk interjú

Hétmértöldes élet: Kubassel János

XI. ÉVF. 103. SZÁM

2023. AUGUSZTUS

Százhalom

ÓVÁROSI KÖZÖSSÉGI, KÖZÉLETI FOLYÓIRAT

Hurrá, sulii!
1-es Iskola

Fotó: Nemes- Nagy Ferenc

A TARTALOMBÓL: Arany Ferenc az új battai plébános • Szabó Gábor: A képviselő naplója • Helytörténeti mesehét a könyvtárban • Mezei Márk: Vannak történetek, amit el akarok mondani • 100halom – melléklet • A hétmértöldes élet – Kubassek János interjú • Németh István: Egy lokálpatrióta emlékei (folyt.) • Rácz Laci: Igaz történetek • Mitták Ferenc: Más szemmel – Buda visszafoglalása

Szeptemberi

PROGRAMAJÁNLÓ

BARÁTSÁG KULTURÁLIS KÖZPONT

29. BATTAI NAPOK • 2023. szeptember 8–10.

EGÉSZ NAPOS PROGRAMOK

- **Gasztronómiai és kirakodó vásár**
- **Vidámpark**
- **Gyermek játszópark (szombaton és vasárnap)**
- **Erőmű Gyereksziget (szombaton)**
- **Erőmű omnibusz:** A díjmentes járatok szombaton 9:30-18:00 óra között óránként közlekednek a következő megállók érintésével: Sportközpont – Sportpark – Ifjúság útja (Szolgáltató Ház) – Damjanich utca (Rubik kocka előtt) – Jókai köz – Móricz Zsigmond köz – Kodály Zoltán sétány – Irinyi János utca – TESCO áruház parkolója – Nap utca – Sportközpont

PÉNTEK

NAGYSZÍNPAD PROGRAMJA (RENDEZVÉNYSÁTOR)

18:00 Varga Feri és Balássy Betti

18:30 Megnyitó és díjátadás

Vezér Mihály polgármester köszöntője

Az idei évben is a Battai Napok rendezvényesorozat keretében kerülnek köszöntésre városunk legnagyobb adózói, a virilisták, továbbá sor kerül a Képviselő-testület által alapított „Közösségünkért Díj” és a „Tiszta Udvar – Rendes Ház” elismerések átadására is.

19:15 Irigy Hónaljmirigy

20:30 DJ DOMINIQUE FERGETEG PARTY

Bereczki Zoltán, Cory (Happy Gang), Desperado ft Timi, Dolly, Zoltán Erika

0:00 Bredák PJ

SZOMBAT

ERŐMŰ GYEREKSZIGET PROGRAMJA

10:00 **Energia, csak OKOSAN** – energiatudatos kiállítás és öko játszószarok

10-17 óra között „Zöld otthon” kiállítás, környezettudatos programok (óriás társasjáték játékvezetővel, okos otthon mágnestábla, további zöld programok kicsiknek és nagyoknak).

10:00 **Interaktív energiatermelés**

10-17 óra között a Budapesti Műszaki Egyetem Energetikai Szakkollégium mobil energiafejlesztő laboratóriumi bemutatója, „Tekerj az energiáért” – energiatermelő kerékpár kipróbálása.

10:00 **Népi fajtékók és Óriások birodalma**
10-18 óra között népi ügyességi játékok, látványos óriás fajtékók – malom, marokkó, jenga, dominó, kirakó, amőba – és baba játszó várja a gyerekeket.

10:00 **Kezes-lábas játszóház**

10-18 óra között biciklivel hajtott családi életmennyjátékok, gyerekek és felnőtteknek.

10:00 **Óriás építőkockák**

10-18 óra között építkezhetnek a gyerekek

10:00 **Mesejurtá**

10-18 óra között megcsodálhatják a „Serénykedő Mesejurtát”, magyar mesterségekről szóló bemutatóval, 11:15 órakor és 17:30 órakor élőszavas mesemondással.

10:00 **„Történetek szélteben-hosszában**

Minden korosztályt vár a könyvtár!”

10-16 óra között társasjátékok, könyvolvasó sarok, beiratkozási lehetőség a Hamvas Béla Városi Könyvtár szervezésében.

10:00 **SZIKE – Ifjúsági Műhely**

10-20 óra között képzőművészeti és ifjúsági szabad foglalkozások

10:30 **Kiskalász zenekar**

11:45 **Csalavári Csalavér**

Zenés bábszínházi előadás a Görbe Tükör társulat előadásában

13:00 **„Matrica” Múzeum kézműves foglalkozása** 13-16 óra között

14:30 **Langaléta Garabonciások**

Gólyalábas utcaszínház

15:00 **Molnár Orsi**

15:45 **Langaléta Garabonciások**

Gólyalábas utcaszínház

16:15 **Egy kis hazai...**

Mezőföldi és Bukovinai játékok a Forrás Néptáncgyűttes Függelgen Színház táncosaival és a Pesovár Ferenc AML pedagógusaival. A bűbajos lakat című mese feldolgozása gyerekektől gyerekeknek.

16:45 **Mesemalac**

Batyu Színház előadása

18:00 **Metronóm Dobiskola**

19:30 **Guezdump koncert**

18:00 **NB II. férfi kézilabda mérkőzés (Sportsarnok)**

Százhalombattai KE – VSK Tököl

NAGYSZÍNPAD PROGRAMJA (RENDEZVÉNYSÁTOR)

Műsorvezető: Rákóczi Feri

11:30 **Csináljuk a Táncdalfesztivált**

RÉSZVÉTEL CSAK MEGHÍVÓVAL!

Vezér Mihály polgármester köszöntője

fellép: Peter Srámek és Janza Kata

15:30 **Táncözön!**

Battai Táncgyűttesek bemutatója

16:45 **Polyák Rita**

17:45 **ZSÉDA AKUSZTIK**

18:45 **Szamba Show**

19:30 **MARÓT VIKI ÉS A NOVA KULTÚR**

ZENEKAR

21:30 **PUNNANY MASSIF**

A koncert után zenél: B-Tone,

23:30–0:30 **Willcox**

VASÁRNAP

8:00 **Aranyfakanál és halászléfőző verseny Rákóczi Ferivel (Sportsarnok melletti terület)**

A versenyre felnőtt és ifjúsági kategóriában lehet nevezni. Minden indulónak biztosítunk 1 db asztalt és 2 db széket, azonban tűzifáról, bográcsról, állványról, alapanyagokról és terítékről a versenyzőknek kell gondoskodniuk. Jelentkezni a sporthalom@sporthalom.hu e-mail címen, valamint a 06-23-354-050-es telefonszámon lehet 2023. szeptember 3-ig.

NAGYSZÍNPAD PROGRAMJA (RENDEZVÉNYSÁTOR)

Műsorvezető: Rákóczi Feri

15:30 **Alma Együttes**

16:30 **Kiss Kevin**

17:00 **Kökény Attila**

17:45 **Sári Évi és Egyházi Géza**

18:45 **KIRÁLY VIKTOR**

20:00 **KOWALSKY MEG A VEGA**

Helyszín: Városi Sportközpont és Vasút utca (Százhalombatta, Vasút u. 41.)

Szervezők: Százhalombatta Város Önkormányzata • Sporthalom Nonprofit Kft. • Barátság Kulturális Központ

A programváltozás jogát fenntartjuk! Jó szórakozást kívánunk!

„Akkora szeretettel fogadtak, mint amekkora szeretettel érkeztem”

Arany Ferenc az új battai plébános

Közel egy év várakozás és bizonytalanság után nyugvópontra került a százhalombattai katolikus gyülekezet lelkipásztori ügye. 2023. augusztus 1-jétől Arany Ferenc tölti be a plébánosi tisztséget.

– Kérem ossza meg velünk eddigi életének azokat az állomásait, ami a százhalombattai plébánosi kinevezéséhez vezetett.

– Mielőtt az ember egyáltalán pap lesz, egy ötéves papi szemináriumi és ezzel egyidejűleg teológiai képzésen kell részt vennie. Ez nálam is így történt, 2016-ban felvételt nyertem a Székesfehérvári Egyházmegye papnövéndékei sorába. A papi szemináriumot és a teológiát Budapesten a Központi Papnevelő Intézetben, illetve a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Hittudományi Karán végeztem. Ezt követően Püspök atya diakónussá szentelt 2021-ben. A diakónusi szolgálat egy évét Budakeszín töltöttem.

2022-ben pappá szenteltek és a kápláni szolgálatot Tatabányán láttam el. 2023. augusztus 1-jei hatállyal pedig Püspök atya kinevezett Százhalombatta plébánosává.

– Az eltelt egy hónap alatt mennyire sikerült megismerni a helyi körülményeket? Láthattuk a Summerfest kenyérszentelésén, illetve a városi televízió Arcok és vallomások sorozatában is.

– Eddigi tapasztalatom szerint Százhalombatta egy nagyon pezsgő város. Ez vonatkozik arra a közösségre is, ahová most plébánosi szolgálatra nevezett ki a Megyéspüspök Úr. Az eltelt időben sok-mindennel és sok-mindenkivel találkoztam, de azt hiszem, hogy a helyi körülmények megismerése még folyamatban van.

– Megbízása alapján milyen területi ellátási feladatot kapott?

– A kinevezésem alapján Százhalombatta plébánosa és Adony plébániai kormány-

zója lettem teljes plébánosi jogkörrrel. Ez azt jelenti, hogy Százhalombatta és Adony lelkipásztori feladatainak ellátását bízták rám.

– Mint azt már említette, valóságos politikai szerep vár Önre – beruházó, gazdálkodó, lelkigondozó, és még sorolhatnánk. Egy napja hány órából áll?

– Első sorban a hivatásomat megélt lelkipásztor vagyok. Azonban emellett nagyon sok mindenre kell még figyelmem. Jelen pillanatban is folyamatban vannak a plébániákat érintő energia-ügyek intézése. Folyamatosan figyelemmel kell kísérni a rám bízott templomok, plébániák állapotát és amennyiben az szükséges, meg kell tenni azokat a lépéseket, amik a megóvásukhoz vezetnek.

Nekem is, mint mindannyiunknak, egy

napom 24 órából áll. Igyekszem ezt maximálisan kihasználni, de úgy látom, hogy szépen alakul minden.

– Körvonalazódik-e a segítők köre, illetve hogyan fogadták Önt az egyházközség tagjai?

– Nagyon jó volt megtapasztalnom azt, hogy amikor idejöttem, akkor egy olyan közösségnek lettem a vezetője, ami él. A közvetlen segítők kimagasló és példamutató munkát végeznek, és ami ennél is fontosabb, hogy valóban segítenek. Az egyházközség tagjainak a fogadtatását szintén pozitívnak éreztem.

Azt hiszem, hogy nem túlzok akkor, ha azt mondom, hogy legalább akkora szeretettel fogadtak a tagok, mint amekkora szeretettel érkeztem Százhalombattára.

Szabó Gábor beszámolója

A képviselő naplója

A június végi képviselő-testületi ülés után, a szünet beköszöntével sem állt meg az élet, így számos – leginkább a szélsőséges időjárás okozta probléma – megoldásában kérték a segítségemet.

A nyári nagy eszések alkalmával a csapadékvíz gondot okozott többek között a Hun utcában, az Erőmű úton, a Kárász utcában, a Szabadság úton, a Panoráma utcában.

Számos alkalommal jeleztem, illetve kértem a Műszaki Irodától soron kívül fák gallyazási munkáit, bokrok ritkítását, csapadékvíz elvezető árok takarítást, gyommentesítést.

Július 11. Az „Erkel körüti kerékpárút építése” tárgyú közbeszerzési eljárás bíráló bizottsági ülésén vettem részt, ahol elfogadtuk a legmegfelelőbb ajánlatot.

Július 22. Megrendezésre került az Óvárosban a Halom Truck kispályás labdarúgó torna, amelyen remek pályán színvonalas meccseket láthattak az érdeklődők!

A Szilvási Zsolt által szervezett tornán a különdíjamat a DLC csapatának adhattam át, akik a második helyen végeztek.

Július 23. Dr. Tóth Béla világi elnök egy éves szolgálat után, egészségügyi szabadsága miatt búcsú szentmisén köszönte meg Bódai József plébános úr szolgálatát a Szent István templomban.

Július 29. A Kárász utca egy részén a csapadékvíz-elvezető árok javítását végezték el, az ott lakók megalégedésére.

Augusztus 1. Egy fiatal lakótársunk, Tóth Ákos figyelemfelhívásának köszönhetően a leggyorsabb megoldást választva, a Kossuth Lajos utcai Sirály játszótér két tűzrakó helyét takarítottuk ki, remélhetőleg ezzel is meghosszabbítottuk ezek élettartamát.

Az Egyházi képviselő-testületi ülés keretén belül ismerhettük meg Arany Ferencet, az új római katolikus plébános urat, aki százhalombattai állomáshellyel fogja ellátni városunkban és Adonyban papi szolgálatát.

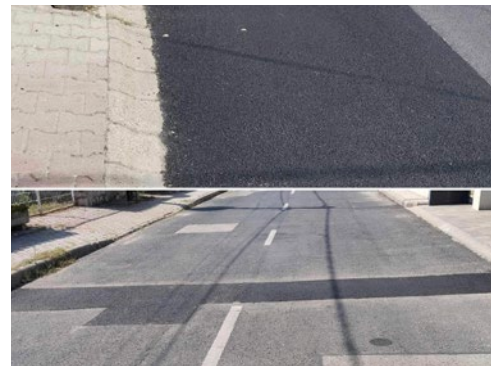
Augusztus 11. Lakossági igény alapján több éve húzódott a Matróz utcai közvilágítás kiépítése, amelynek munkálatai végre megkezdődtek. Előreláthatólag ősszel ilyen fejlesztés a Bulcsú utcában is fog történni.

Augusztus 15. A Keresztény Értelmiségiek Szövetsége helyi csoportjának új elnöke, Kedves Gábor invitálására vettem részt a Boldogságos Szent Szűz mennybevételének napján tartott megemlékezésen, a dunafüredi keresztnél.

Augusztus 16. Az ünnepélyes megnyitóval „hivatalosan” is megkezdődött a XXX. SUMMERFEST Nemzetközi Folklorfesztivál és Népművészeti Vásár.

Augusztus 20. Az Államalapítás és Szent István Ünnepe alkalmából a Barátság Kulturális Központ által rendezett programokon vehettek részt az érdeklődők a Szent István téren.

Helytörténeti mesehét a könyvtárban

Második alkalommal tartottak helytörténeti mesehetet a Hamvas Béla Városi Könyvtárban. Tavaly NKA pályázat tette lehetővé, idén a Százhalombattai Könyvtárért Alapítvány támogatásával valósult meg az egyhetes, napközis tábor.

A Lehoczki Zsuzsanna helytörténész által szervezett és vezetett program célja, hogy játékos formában megismertesse a gyerekekkel a várost, ahol élünk, annak múltját – őskortól, római kortól a nagyszülők életén át a közelmúltig – mindezt a régészet és a néprajz eredményeinek felhasználásával. Az idén a könyvtár két munkatársa: Kissné Vajda Zsuzsa és Kiss Adrienn segítették a szakmai munkát.

Az idei 12 mesehetes gyerek között 3 testvérpárt is találhattunk. Kátya és Zselyke családja nem régóta él Százhalombattán, de már tudták, hogyan került a város nevébe a „százhalom” szó, hogy rómaiak éltek itt, és hogy sok régészeti felfedezés kötődik a területhez. A mesehéten azt is megtudhatták, hogyan alakult ki a mai település. Egyiküknek az őskort megidéző és a régészetet illusztráló játék tetszett a legjobban, ami tulajdonképpen egy „porkaka” – ahogy Kátya fogalmazott –, amiből dinoszaurusz

egy városra – mesélte anyukájuk. Azóta a fiúk rendszeres könyvtárlátogatók, tavaly és az idén is részt vettek a Régészeti Park táborában, keresik a kapcsolatot a várossal. Bencét egyébként is foglalkoztatja a történelem, azon belül a helytörténet. Egyiküknek az ősember-hűtőmágnés elkészítése tetszett, mert az könnyű volt, másíkuik inkább a római sisakot élvezte, bár azt nehezebb volt megrajzolni.

A harmadik testvérpár családja csak néhány hónappal a mesehét előtt költözött Angliából Százhalombattára. Benedict és

együtt töltött napok végén. Beni és Dávid számára a Summerfestre érkezett mesejurt a és annak mesélője, Illyés-Ser Gergely volt a legnagyobb élmény. Talán épp azért, mert az kicsit kívül esett a mesehét eredeti tematikáján, meglepetés volt számukra.

Emma és Kata ugyan nem testvérek, de évek óta együtt járnak vissza a különböző könyvtári mesehetekre. Katák is pár éve érkeztek a városba, és el is látogattak a helyi múzeumba. Belépve tudták meg, hogy nem matricákat, hanem a település történelmével kapcsolatos tárgyakat találnak a falak között. Arra a kérdésre, miért jöttek el az idén is, a lányok azt felelték, hogy már tavaly is jól érezték magukat és egy csomó érdekességet megtudtak. Emma kedvence a római kor volt és az, amikor a korról szóló könyvek közül ki kellett választani a számára legszimpatikusabbat, és azt bemutatni. Ez a könyv a Mi micsoda? sorozatból Az ókori Róma volt. Katának ugyancsak ehhez a korhoz kapcsolódott a kedvenc elfoglaltsága: az igencsak látványos „galacsin mozaik” készítés.

Az ilyen összetett programok során mindenki talál valami meglepőt, valami kedvencet. Lehet, hogy az teszi boldoggá, hogy vághat, ragaszthat, alkothat, másoknak a közelmúlt használati tárgyainak megismerése a legérdekesebb. Egyiküknek az őskor, a másíknak inkább a római kor az izgalmasabb.

Fontos visszajelzés az egész mesehétre vonatkozóan, hogy a gyerekek úgy találták, jó volt az arány a tevékeny és a pihenő idő között, a foglalkozások és előadások között maradt kellő idejük barátkozni, játszani, kiélvezni a könyvtár lehetőségeit.

LA

maradványokat lehetett kívénsi. Testvére, Zselyke a szerb templomra csodálkozott rá. Anyukájuk elmondta, hogy a lányok már régóta szerettek volna részt venni könyvtári mesehéten, de most először jött össze, hogy az időpont is megfelelt.

Egy másik testvérpár – Bence és Ádám – 4 éve költözött Százhalombattára. Amikor a szülei úgy döntöttek, hogy hazatelepülnek Ausztriából, ráböktek a térképen

Dávid számára anyukájuk találta ki, hogy biztosan jó lesz a srácoknak a légkondicionált könyvtárban vakációzni, míg neki dolgoznia kell. Tény, hogy bármilyen tematikát is állítanak fel a mesehét szervezői, pontosan tudják, hogy a szülőknek az a legfontosabb, hogy jó helyen tudják a gyerekeiket a szünidőben. Ez meg is valósul, hiszen minden gyerek élményekkel, új ismeretekkel és ismerősökkel gazdagodva kerül ki az

Beszélgetés múltból és jelenről Mezei Márk íróval

Vannak történetek, amit el akarok mondani

Élménydús gyermekkor Százhalombattához köti. Középiszkolás éveit Budapesten a rendszerváltás időszaka színesítette. Eközben egy véletlen folytán megismerte családja vallását, ami identitása szerves részévé vált. Két nagy sikerű regénye jelent meg mostanáig és a harmadikon dolgozik. Mezei Márkkal a százhalombattai gyermekkoráról, életének alakulásáról beszélgettünk.

Az ön családja is beköltözött Százhalombattára és ön már ide született. Mi ennek a története?

Az édesapám a nagyszüleimmel a Szovjetunióból költözött Magyarországra. Apai nagymamám orosz, nagyapám magyar, az édesanyám lengyel származású. Édes-

apám, aki Moszkvában is tanult a Dunai Kőolajipari Vállalatnak volt a párttitkára, és ha jól emlékszem a szociális ágazat igazgatója volt. Édesanyám a TEHAG-ban dolgozott. A nyolcvanas évek közepén elváltak és én az édesapámmal a nagyszüleimhez, Pestszentlőrincre költöztem. Ez a

nyolcadik osztály második felévére esett, de iskolát nem váltottam, hanem a Nagyvárad térről induló munkásbusszal jártam vissza battára. Édesanyám egy darabig még Százhalombattán élt, majd visszaköltözött Lengyelországba. A rendszerváltáskor, 1989-ben édesapám az elsők között vált munkanélkülivé, de kiváló orosz nyelvtudásával fordítói munkákat vállalt, majd nyugdíjas lett.

Hogyan emlékszik százhalombattai gyermekkorára?

Mivel a szüleim nagyon elfoglaltak voltak, igazi, klasszikus kulcsos gyerek voltam. A DKV óvodájában voltam óvodás és az általános iskolát az 1. Számú Damjanich úti Általános Iskolában végeztem el. Az egy kimondottan csodálatos hely volt, nagyon szerettem oda járni. Nem olyan régen volt osztálytalálkozónk és nagyon furcsa volt felnőtt fejjel visszamenni az épület falai közé, de abszolút emlékeztem, hogy hol játszottunk, hol volt az iskolaudvar. Volt egy nagyon jó iskolakönyvtár is, ahova imádtam járni.

Gyerekként nagyon szerettem Százhalombattán élni. Boldog, kiteljesedett és gondtalan gyerekeletem volt. Százhalombatta a '70-80-as években képes volt mindent megadni, amire egy gyereknek csak szüksége volt. Először is szuper játéklehetőségek voltak: csapatokba verődve játszottunk, hatalmas volt a biztonság, mindenki kulccsal a nyakában mászkált, és soha, senkinek sem esett semmilyen baja. A DKV üzemeltette a Csónakházat, ahol lehetett tekezni és nagyon jó volt a büféje. Nem voltam jó gyerek, sokat verekedtem, és rengeteget fociztam.

Imádtuk, szinte meg voltunk veszve a papírgyűjtő versenyért. Akkor szinte mindenki járattott legalább egy újságot és ezeket lakásokba becsengetve szedtük össze. Nagyon örültünk és külön hálásak voltunk a vastag és nehéz IPM magazinért.

Szinte egész évben ezt a versenyt vártuk, ami egy nagyon jó hangulatú küzdelem volt, amit áthatott a tiszta és romlatlan versenyszellem.

Akkor nagyon komolyan vették a sportot. Én is sportoltam, egyesületben úsztam. A tanuszodában tanultam meg úszni és utána versenyszerűen úsztam, apró, de számomra fontos eredményeket is elértem, még a Népsportban is benne voltam. Reggel és délután is volt edzés. Reggel fél hat-tól hétig, délután, ha jól emlékszem öttől fél hétig, így csak a vacsorára értünk haza.

Amikor az ember öregszi akkor retrospektív, felfényeződnek a gyerekkori évek, de én arra emlékszem, hogy szuper jól éreztem magam. A késő kádárizmus zárványaként egy csodálatos védett öböl volt Százhalombatta. És ez a része kimondottan jó volt.

Mi volt akkor a rossz?

A rossz része, ami beárnyékolja a gyerekkori éveimet, hogy nagyon sok gyerek lett asztmás abban az időben. Hogy mitől, azt viszonylag nehéz kideríteni, de erre akkor nem nagyon volt gyógyszer. Amikor én fulladtam, az tényleg fulladás volt, amire csak évekkel később lett gyógymód. A DKV az olyan beteg gyerekeket, mint én is külföldi szanatóriumokban kezeltette, így nagyon sok időt töltöttem az NDK-ban és Lengyelországban tüdőszanatóriumokban. Ez a része pedig nagyon rossz volt. A többi része viszont nagyon jó volt. De ez is kettéágazik. Az én szüleim nagyon elfoglaltak voltak és szinte semmit nem törődtek a gyerekeveléssel, ami rossz volt. A hiányzó törődést viszont megkaptam a környezettől.

Édesapja beosztásából kifolyólag kivételesen helyzetben volt?

Nem tudom, hogy kivételeztek-e velem. Felnőttként már nehezen tudom megítélni, hogy az általános iskolai eredményeim az a valós képességeimnek szóltak-e, vagy az apám pozíciójának. Ez már örökre kibogozhatatlan marad. Másrészt, ha eggyel hátrébb lépek, és egy kicsit távolabbról nézem ezt az időszakot akkor nyugodtan mondhatom, hogy ez igenis egy kőkemény kommunista rendszer volt, ahol az apám párttitkárként összejárt a tanácselnökkel. Én ebben nőttem fel, nekem gyerekként ez volt a normális. Az én apám nyilvánvalóan a rendszer kegyeltje volt, aminek ráhatása volt az én életemre is. A tanárok szerettek, de talán ez a szeretet sem volt mindig teljesen önzetlen, hiszen például az iskolabuszt is az apámtól kellett igényelni.

Én nagyon szerettem tanulni, nagyon jó tanuló voltam és borzasztó jó tanáraink voltak. Az egyetlen dolog, ami nehézséget okozott – bármilyen furcsa is ezt íróként mondani – a helyesírás és a magyar nyelv. Ennek két oka van – az első, amit csak már utólag tudok, hogy diszlexiám van – azaz

kekre, hogy vehetnek újságot, és mivel ott nem volt újságos, nagyon hálásak voltak ezért. Bőségesen kaptam borraivalót, amiből a dunafüredi cukrászdában fagyiztam, illetve ősszel iskolabélyeget vettem belőle.

A DKV-nak Balatonakarattyan és Cso-pakon volt vállalati üdülője, ami az apám-

nem látom rendesen a szavakat. A másik, hogy otthon leginkább oroszul beszélünk, ha magyarul, akkor pedig mindenképpen hibásan. Ezért a nyelvhelyességgel nekem erős gondjaim voltak. Amit viszont nagyon jól kezel Vas Eta nevű magyartanárnőm, aki szigorúan, mégis emberségesen állt ehhez a kérdéshez. Érdekes módon az osztályközösségben, vagy a baráti társaságban ez nem jelentett gondot. Legalábbis nem emlékszem arra, hogy ha hibásan beszéltem, az gúny, vagy megvetettség tárgya lett volna.

Könnyen lehet, hogy a papám pozíciója miatt a nyári szünetekben, már az általános iskola negyedik osztályától is fizikai munkát végeztem, először a postánál, utána pedig a hozzá tartozó vállalat akarattyan üdülőjében. A postán kaptam egy kempingbiciklit, aminek az elején volt egy doboz tele újságokkal, amit Dunafüreden árultam. Bekiabáltam a tel-

hoz tartozott. Hatodikos koromtól kezdve nyaranta már Akarattyan dolgoztam. Ez nagyjából kimerült a konyhai munkából és a levél gereblyezéséből. Cserébe kaptam szállást, ellátást és volt egy Jenő bácsi csónakház vezető, akitől tökéletesen megtanultam szörfözni és vitorlázni. Ilyen szempontból a szabadság szűk körében a balatoni vitorlázás mindenkinek nagyon nagy élmény volt akkor, mert külföldre nem nagyon mehettünk, de a Balatonra vitorlázni bármelyik hétvégén le lehetett menni.

Az ön keresztneve a hetvenes évek Magyarországon szinte nem is létezett. Emiatt sem gúnyolták?

A nevem miatt nagyon sokat szomorkodtam akkor. Akkor a Márk még meglehetősen szokatlan név volt Magyarországon. Mivel az apám orosz, a mamám lengyel és Magyarországon éltek, olyan nevet akartak adni nekem, ami minden nyelven létezik és még Nyugat-Európában is van értelme.

Tehát a praktikum figyelembevétel egyszerűen patikamérlegesen kimérték. A nevem miatt pedig kétszeresen is hátrányos helyzetben kerültem. Egyrészt Mezei, mint mezei zsurló, mezei egér, mezei cickány volt állandó viccelődés tárgya, másrészt az akkor divatban lévő Márka üdítő kupakakciója miatt. Valamivel mindig megtaláltak. Húsz-harminc évvel később, mondjuk úgy, történelmi elégtételt kaptam ezen a téren a sorstól, mert ma már nagyon divatos és elfogadott a Márk név.

A középiskolát már budapestiként kezdte, egy rendkívül izgalmas időszakban.

1987 és 1991 között voltam gimnazista az ELTE Apáczai Csere János Gimnáziumában. Budapest alapból lenyűgözött, ráadásul ez volt Magyarország félmúltjának talán legizgalmasabb időszaka a közéletet tekintve. Az új újságok, zenekarok, filmek, szórakozóhelyek teljesen elvontak a tanulástól. Úgyhogy itt már közel sem voltam olyan jó tanuló, mint az általános iskolában. Nem rögtön az érettségi után, de szereztem két diplomát. A JATE-n médiát és Cambridge-ben vallástörténetet tanultam. Elkezdtem Lampeterben a doktori képzést is, de az élet elsodort, nem fejeztem be és ma már nem is tartom annyira fontosnak.

És közben egy ártatlan rákérdezés következményeként rátalált családja elhagyott vallására, amiről addig semmit sem tudott. Ez a kérdés, ha nem is azonnal, de gyökeresen megváltoztatta életét.

A gimnáziumban a magyar tanárom valamiért rákérdezett, hogy nem vagyok-e zsidó, amiről addig én akkor semmit sem tudtam. Az apámat kellett erről megkérdeztem és ő nagyjából el is mondta akkor a családunk történetét. Az apai nagymamám zsidó, vallásos nevelést kapott és gyermekkorában tartotta a vallási törvényeket, előírásokat, de a házasságkötése után elhagyta azt. Mivel a nagypapám erős kommunista volt, így a papám és a testvére sem kapott vallásos nevelést. Nálunk abszolút nem volt téma a zsidóság, maga a szó sem merült fel soha. A nagymamám is csak élete utolsó pillanatában, a kórházban mesélt vallásos gyermekkoráról. A zsidó családi múltamnak sokáig nem is volt napi relevanciája. Akkoriban, néhány vadhajtást leszámítva, a közbeszédben sem volt zsidóság. Talán csak az értelmiségen belüli kiszorítósdban, a népi-urbánus vitában volt jelentősége, de a normál hétköznapokban amennyire arra emlékszem, ez nem volt beszédtema.

Még gimnazista voltam, amikor az akkor még Szovjetunióban élő zsidó rokonaink szerettek volna Izraelbe kivándorolni. Ez akkor csak úgy volt lehetséges, hogy családlátogató meghívólevelet küldtünk nekik, aminek segítségével Magyarországra jöhettek és innen tudtak továbbmenni Izraelbe, majd onnan a család egy része New Yorkba, a brooklyn-i haszid zsidó közösségbe költözött. Ekkor már felmerült bennem, hogy el kellene mennem Izraelbe. Aztán egy budapesti éjszakán a Hunnia mozi kávéházában találkoztam egy rabbi-val, aki a beszélgetésünk során rákérdezett, hogy miért nem megyek el Izraelbe. A következő hétfői napon elmentem a zsidó bevándorlási szervezethez és azon a héten, csütörtökön már a repülőn ültem.

Nem vallásos kibucban voltam, fizikai munkát végeztem, de annak ellenére, hogy

alaposabban megtanulni, aki olyan szeretetteljes, odaadással, törődéssel, alázatos figyelemmel és finom tereléssel jelölte ki az utat, hogy egyszerűen nem tudtam nem megérezni a vallás hívását. Nem erőltette, hanem szépnek mutatta be a törvényeket és a hagyományokat. Ez egy nagy egymásra találás volt. Akkor nagyon sokat és nagyon intenzíven tanultam nála, majd újra visszamentem Izraelbe egy jesivába tanulni. Utána átmentem Antwerpenbe, Londonba, ahol a legszigorúbb irányzatú vallásos közösségekben éltem, tanultam. Csodálatos tanároktól tanultam úgy, hogy másnap is kedvem volt tanulni, akik belém táplálták az élethosszon át való tanulás igényét.

Mit adott a zsidósága önnek?

Azt tudom, hogy akkor mit adott. Nekem szétesett, mai divatos kifejezéssel élve, erősen diszfunkcionális családom

Jelen hetilap, 2021. dec.

magával a vallással később találkoztam szinte azonnal természetessé vált zsidóságom. A zsidóságnak hagyományi, állami, népi és vallási része van. Mindegyiket külön-külön kell megérteni, hogy az egészet megértsük. Amikor hazajöttem egy Amerikából Budapestre költözött ortodox rabbitól kezdtem el a vallást és a hagyományt

volt, ahol igazából semmilyen törődést, szeretetet, vagy figyelmet sem kaptam, ami csak részben tudható be a szüleim személyiségének. Ma már azt gondolom, hogy tulajdonképpen nem volt erre vonatkozó hasznos és praktikus tudásuk. Egy diszfunkcionális család helyett a zsidóságban találtam meg azt a szeretettel

teli, önzetlen, törődő, segítőkész, támogató közösséget amire szükségem volt. Tehát mindazt, amit valójában a szüleimnek kellett volna megadnia. Ezt, számomra ismeretlen, de nagytudású rabbiktól – akik az idejük jelentős részét a híveknek szentelik – kaptam meg.

Eddig két regénye jelent meg és most dolgozik a harmadikon. Mi készítette az írásra és hogyan sikerült megjelentetni?

Én sokáig politikai kommunikációval foglalkoztam, és a munkámból adódóan rengeteg szöveget írtam. Egész életemben másoknak írtam, de egy adott ponton úgy éreztem, hogy vannak történetek, amit magam miatt el akarok mondani a világnak, attól függetlenül, hogy az mennyire érdeklődik ezek iránt. Valahogy ezek a történetek fontossá váltak, belülről feszítettek, formáltak.

Amikor az első regényemmel elkészültem elküldtem egykori kollégámnak, Nyáry Krisztiánnak. Ő azonban nem reagált akkor rá. Kicsit elkeseredtem, aztán a soros évi gimnáziumi osztálytalálkozómon kiderült, hogy egykori padtársam a Kalligram Kiadónál szerkesztő, ő vett a „szárnyai alá”, teljes mértékben neki köszönhetem

az elindulásom. Úgy is mondhatjuk, hogy ő fedezett fel.

A 2018-ban megjelent első könyve, az Utolsó szombat alapötletét valós. Az olvasók jól fogadták, de érték támadások is. Hogyan bukkant erre a történetre?

Egy antwerpeni vacsorán találkoztam egy idős asszonnyal, aki elmesélte, hogy a Belzi rebét az ő édesapja borotválta Budapesten, Palesztinába való menekülése

az olvasók, az ortodox zsidóság részéről azonban sokáig neheztelnek, mert a Belzi rebe történelmi cselekedetének arra a momentumára helyeztem a hangsúlyt, amit a vallásos közösség szeret elfelejteni. Mégpedig, hogy a híveit maga mögött hagyva, őket szökésre nem bátorítva ment el.

Második könyvét, a 2022-ben megjelent Zsidó temetést szintén jól fogadták az olvasók és a kritikusok. Ez a könyv is erkölcsi témát felel meg, de van benne egy vékony szál, amit a recenziók különösen szeretnek kiemelni.

A regény fő motívuma, hogy egy vidéki fiúnak meghal az apja és megjelenik a nagybátyja és innen egy modern antigoné történeté alakul a regény és az válik a központi kérdéssé, hogy isteni vagy az emberi törvények szerint legyen eltemetve a főszereplő édesapja? Kinek van joga dönteni a temetésről, a gyerekek vagy a testvérek? Ki áll közelebb, ki mondhatja meg, hogy egy ateista zsidónak, hogy milyen legyen a temetése?

A vékony szál, amire az olvasók jól rezonáltak az pedig a történet tengizi szála. Annakidején a Tengizben dolgozók közül sokan súlyos betegségekben haltak meg, de ennek igazából soha nem vizsgálták az okát, soha senkinek nem fizettek ezért kártérítést. Olyan volt ez, mint a battai asztmás gyerekek története, Különböző fórumokon sok-sok történet került felszínre ezzel kapcsolatban, de semminek sem lett következménye vagy folytatása.

Van még valamilyen kapcsolata Százhalombattával?

Az identitásomat tekintve mindig is vidéki, battai gyerek maradok. Ha nem is túlságosan erősen, de azért valamennyire tartom a kapcsolatot az egykori úszótársakkal, osztálytársakkal. Van általános iskolai Facebook csoportunk is. A kapcsolattartásunk formája megváltozott, nem járunk össze, de a social média felületein követjük egymást.

Pár évente személyesen is elmegyek Százhalombattára. Leginkább, ha arra vezet az utam és van rá időm. Ilyenkor sétálok egyet a Fő téren, vagy teszek egy fordulót Dunafüreden.

Sokat változott a város, miközben ugyanaz maradt. Nagyon szuper érzés ráismerni gyerekkorom helyszíneire, ilyenkor mindig erősen feltolulnak bennem a gyerekkori emlékeim is. Nagyon szépnek, gondozottnak látom a várost. Ha lenne zsidó temetője, biztosan szeretném, hogy ott temessenek el.

Balpatiki Katalin

100halalom

Tíz évvel ezelőtt, 2013. januárban indítottuk útjára a Százhalom magazint. Ez év áprilisában értük el a 100. lapszámot. Ebből az alkalomból mellékletet indítunk korai lapszámaink helytörténeti írásaiból.

Hajópadló és vaskályha

A mi iskolánk

A szeptember az iskolakezdés jegyében telik el, ami érinti a legtöbb családot. Ilyenkor óhatatlanul eszébe jut az embernek az az idő amikor maga készült az iskolába. Ezek az emlékek nem halványulnak el az évtizedek múlásával. Az ember sok mindent elfelejt, de valahogy ezek a dolgok megmaradnak. Most *Würrth Ildikó* tollából egy osztálytalálkozóról olvashatnak, ami olyan jól sikerült, hogy szeretne volna ezt az élményt másokkal is megosztani.

– Még ilyen sok év után, bár egy faluban nőttünk fel, egy iskolába jártunk, mégis akik osztálytársak voltak, máshogy viszonyulnak egymáshoz. Sok beszélgetés alatt felmerül a „te kivel járták egy osztályba?” kérdés, és akkor minden a helyére kerül. Összehasonlítva a mai iskolákkal, a miénk elég szerény volt, a legpontosabb szó rá a „puritán”. Ez akkor nekünk egyáltalán nem számított, természetesnek vettük az olajos padlót, amit ma már, ha fiatalabbak is olvassák ezt az írást, nem tudják elképzelni sem, milyen lehetett. Hajópadló volt, amit valamilyen fekete

kencével kentek át. Valószínűleg jobban lehetett takarítani de ezt már sohasem fogjuk megtudni. Egyetlen kályha adta a meleget de csak a katedra és az első padsorokban ülő tanulók érezhették. Aki hátrább ült igencsak fázott.

Tornaórán elhúztuk a padokat és ott tartották az órát. Jó időben az udvaron vagy a futballpályán tornáztunk. Illemhelyre kijártunk a hátsó részére az iskolának. Szó nem volt „angolvécéről” sem az iskolában sem otthon, akkor az 1950-es években. Ami ezeknél sokkal fontosabb volt nekünk az osztálytársakon kívül: a tanítók, tanárok.

Első osztályban gyerekszemmel nagyon idősnek tűnő tanító-néni várt bennünket, a Surányiné. A keresztnévét nem tudom mert nekünk nem Zsuzsa, Éva stb. néni volt hanem tanító néni. A nyolcadik volt az első év amikor az osztályfőnököt Pirocska néninek szólítottuk. Elképzelni sem tudnám a Kanyicska Béla tanár urat Béla bácsinak, vagy a Mohácsi tanár urat István vagy Pista bácsinak.

Nagy tisztelete és becsülete volt akkor a tanítónak a szülők és a gyerekek részéről is. A szüleim és mások szülei fel sem tételezték, hogy ha gond van valamelyikünkkel, a tanító vagy a tanár lenne a hibás. Nem is volt, ha rosszat csináltunk büntettek, ha jót, dicsértek. Mindenképpen figyeltek ránk.

Nem véletlen, hogy az Óvárosi Közösségi Házat egy valamikori tanítóról, Zenálkó Etelről nevezték el. Idős asszonyok könnyes szemmel emlegetik, még ma is annyira mély nyomot hagyott bennük, ahogy a mi tanítóink tanáraink is abban az iskolában, aminek ma már nyoma sincs. Nagyon szép tér épült a helyén, ami – ismerjük el – szebb, mint a már omladozó, de szívünknek olyan kedves régi iskola.

Tervünk, hogy összefogva a régi iskolások, ide is tegyünk egy emléktáblát: ezen a helyen állt iskolánk, ahol battai gyerekek százaikat okították évtizedeken keresztül. Várjuk a felajánlásokat, ha összefogunk nem jelenthet nagy anyagi megterhelést egy emléktábla állítása.

Jankovits Márta

Mesélő épületek

Tőry Emil és a battai plébániatemplom

Kevesen tudják, hogy a százhalombattai óvárosi Szent László plébániatemplomot a századforduló jeles építésze, Tőry Emil (1863–1928) tervezte. A régóta áhított, adományokból felépült templomot Prohászka Ottokár szentelte fel 1910-ben. Az építkezés legfőbb anyagi és erkölcsi támogatója a település birtokosa, dr. Matta Árpád volt, aki távoli rokonát bízta meg a tervek elkészítésével.

Tőry Emil tervezői tevékenysége mellett, az 1890-es évek második felétől oktatott a budapesti Műegyetemen, továbbá számos építészettörténeti témájú tanulmányt publikált. Tőry korai épületei neobarokkot stílusúak (Bp. Röck Szilárd u. 11, 1899, Bp. Belgrád rakpart 21., 1899), legismertebb alkotása a Pogány Móriccallyal és Györgyi Dénessel közösen tervezett torinói nemzetközi iparművészeti kiállítás mitikus-szimbolikus motívumokkal átszőtt magyar csarnoka (1911).

Az építész első, 1900-ban készült battai templomtervén egy historizáló (rég, történeti stílust felelevenítő), késői-román, korai gótikus stílusjegyeket mutató épületet láthatunk. A tekintélyes

méretű, három hajós, téglaburkolatos templom terve azonban a tetemes költségek miatt nem valósult meg.

Az 1910-ben felépült Isten háza szintén historizáló, de külseje az egyszerű, barokk falusi templomokat idézi. Legkarakteresebb építészeti motívuma azonban a barokkosnak egyáltalán nem nevezhető boglyaíves (boglya formáját követő) toronysisak. A boglyaívesnek a századforduló építészetében különös jelentősége volt. A motívum feltűnt a torinói pavilonon és Tőry (Pogány Móriccallyal társulva)

alkalmazta egy budai villa (Nyúl u. 3., 1911) homlokzatán is. A boglyakupola, boglyaív, minden különösebb előzmény nélkül tűnt fel az 1900 körüli európai építészetben. Magyarországon gyakori és jellemzően szakrális funkcióban való alkalmazását a nemzeti múltban gyökerező, a népi építészeti emlékeiben (boglyakemence, kerekől) továbbélő előképei magyarázzák. A battai templom az építész életművének átmeneti alkotása, az épület barokkizáló stílusával Tőry neobarokk korszakához kapcsolódik, a toronysisak formája azonban már a századfordulót átható nemzeti stíluskeresésről árulkodik.

A templom alapozásához tárnoki követ, a falakhoz téglát használtak, amelyhez a helyi téglagyár 20 ezer téglát ajándékozott. Az egyhajós, egytornyú templom szentélyéhez sekrestyét és oratóriumot építettek. Ez utóbbit – külön püspöki engedéllyel – a Matta család használta a szentmisék során. A templom külsejét az 1973-as felújítás során egyszerűsítették, fotók tanúsága alapján az oldalhomlokzatok, de a főhomlokzat is gazdagabban tagolt, díszesebb volt eredeti formájában. Az épület belső terének eredeti ornamentális és geometrikus díszítményeit Kurbel József budapesti festőmester készítette, a neobarokk stílusú oltár és szószék Sziklai József munkája.

A főoltár közepén a templom védőszentje, Szent László király szobra magasodik, a helyi szájhagyomány szerint Matta Árpád idősebbik fia, a korán elhunyt Matta László emlékére kapta a templom az Árpád-házi uralkodó nevét. Szent László balján Szent István király látható a koronázási jelvényekkel, jobbán Árpád-házi Szent Erzsébet rózsát és kenyeret tart karjaiban.

A templom belső tere az 1950-es évek közepén újult meg az akkori plébános, Perjés Béla munkálkodása nyomán.

Németh Nóra

Add hírül fiaidnak...

Az emlékezés felelőssége

A Schulteiz család a Fő utcán, a velünk szembeni házban élt. Múlt század elején még kocsma, majd Izidor bácsi engedélyének bevonása után szatócsbolt üzemelt itt. Nem ők voltak az egyetlen zsidó család a faluban, akik szomszédaikkal jó, baráti viszonyban éltek. Vallásos, békés természetük révén a falu megbecsült tagjai voltak. Kereskedésükben biztosították mindazokat a dolgokat, melyek a falusi élethez kellettek. Itt éltek közöttünk még a Práger, a Reisz család és Krausz bácsi is. Idős unokanővéremmel, Kácser Teréziával sokat beszélgettünk régi emlékeiről. Nagyapám házában ők is laktak. Elmesélte nekem, hogy az édesanyját Schulteiz bácsi felesége tanította meg arra, hogyan kell a liba gégejéből kiemelni a kukorica magját, ha tömés közben rossz helyre került. És más hasznos dologra, amit egy asszonynak a háztartásban tudnia kell. Személyesen nem ismerhettem őket, mert a háború után születtem, de *Ilona nővérem* átadott nekem néhány emléktöredéket róluk:

- 1944-ben hét éves voltam, amikor elvitték őket. Izidor bácsi felesége már nem élt akkor. Két felnőtt lányával – lehetek talán negyven évesek, vagy annál idősebbek – lakott a házában, Ilonkával és Bözsikével. Harmadik gyermeke, Jolán Amerikába ment férjhez és ott is élt. Nagyon tiszta, pedáns emberek voltak. Az üzletet vagy a bácsi, vagy valamelyik lánya vezette. Amikor az udvarban leomlott a löszfal, apámat kérte, engedje meg, hogy a Dunára hordják le a földet az udvarunkon keresztül. Ha apánknak kölcsönre volt szüksége, bizalommal fordulhatott hozzá. Ha más nem is, de az öreg biztosan kiségitette.

Amikor már tudták, hogy el kell menniük, apa felajánlotta, átviszi őket kocsival Érdre, hogy ne gyalog kelljen a hosszú utat megtenniük. Nem volt fogalmunk arról, mi történik majd ott velük. Apa mesélte, az úton beszélgettek és Ilonka azt mondta neki: „András! Minden társadalomnak megvannak a maga áldozatai, most mi vagyunk azok.” De azt, hogy soha nem térnek vissza, mi hétköznapi emberek meg sem gondolhattuk. Egyedül Izidor bácsinak egy fiatal unokaöccse került haza a családból. A holmijukat kipakolták az utcára és elárverezték. Csak azok, akikben semmi emberi jóérzés nem volt, azok vásárolták meg.

Ezt a történetet sógorom, Gajárszky Gábor mondta el: „A pincében borozgatás közben mesélte el apátok nekem ezt a történetet. A papának elpusztult a tehene és még ugyanabban az évben, ősszel a lova is. Nem tudta kihez forduljon nagy bajában, hiszen mindenki dolgozott a határban, hogy a gabona időben a földbe kerüljön. Akkor Izidor bácsi felszántatta saját lovával és el is vettette az őszi gabonákat, a papa tudta nélkül. Amikor átment, hogy megköszönje és megkérdezze, mivel tartozik érte, az öreg azt mondta: „Semmivel András. Csak tarts meg jó emlékezetedben.”

Gajárszky Gábor, a nővérem férje gyerekként nagyszüleiével a Főszegen laktak Prágerék és Reiszék közvetlen szomszédságában. Velünk szemben lakott Reisz Dori bácsi feleségével, Emma néniel. A fiatalabb fiuk, Laci volt már csak otthon, mert Sanyit elvitték munkaszolgálatra. Ha jöttek az angol és amerikai bombázók, a mi

pincénkben húzódtak meg Prágerékkal és velünk együtt. Abban az időben már csak a nagyanyám élt, a testvéremmel ketten nála laktunk, ő nevelt bennünket.

Práger Misi a legjobb barátom volt. Egy-két évvel volt csak idősebb nálam. Sokat játszottunk, csavarogtunk együtt. Egyszer mentem hozzájuk, de a kapu le volt ragasztva. Nem nagyon figyeltem oda, nem is értettem miért. Misi édesanyja, Panni néni szaladt elé:

- Mit csináltál? Nem lett volna szabad neked ide bejönni!

- Miért nem? – kérdeztem.

- Mert akkor téged is elvisznek.

Magához ölelt és azt mondta:

- Tudod fiam, bennünket azért visznek el, mert szegény zsidók vagyunk.

A Hangya kocsma előtt rakták fel őket egy zárt teherautóra. Megpróbáltunk Misivel elszökni, már Román Gyuri bácsinál jártunk. De amikor meglátta, hogy az anyját felteszik a kocsira, elkiáltotta magát: – Anya!... Lerohant és őt is elvitték. Elvitték akkor az apját, Misi bácsit, nagyanyját, Szerá nénit. Reiszéket, Dori bácsit, Emma nénit és Lacit is és az öreg Krauszt.

Olyan rendes emberek voltak. Voltak földjeik a Parlagokban. Szerá néninek volt egy kis szatócsboltja, mindenfélét árult benne. Élelmiszert, háztartási, vegyi cikkeket. Vásznat, ruhaanyagot, gombot, még horgot is. Azt mondta nekem egyszer: „Vigyázz az otthonunkra. Azt mondták, csak összeírnak bennünket és visszahoznak. Ha van aranyékszer, meg pénz, azt hozzuk magunkkal, nehogy itt ellopják.”

Nagyanyám Reisz Dori bácsival lisztet cserélt petróleumért. Megpróbálta őket Prágerékkal együtt a pincénkben bújtatni, de a falu éjjeliőre meglátta, ahogy a sötétben lámpával oda megy és gyanút fogott. Feljelentette őket a csendőroknél, akik a Buzodics házban tanyáztak akkor, és a pincénkbeől vissza kellett menniük a saját házukba. Másnap elvitték őket.

A háború után csak Reisz Sanyi jött vissza, egyedül. Öccse, Laci súlyos betegen Franciaországba került, és ott is halt meg. Vagyonukat elárverezték. Mindent kihordtak az utcára. Nagyanyám meglátta, hogy az egyik szomszéd turkál a holmijuk között és dühösen rászólt: „Nem szégyelli magát, más holmijában turkálni?” „Matild néni! Elintézem, hogy magát is elvigyék!” – válaszolt. A nagyanyám nagyon sírt akkor.

Sosem bocsátottam meg azoknak, akik segédkeztek az elhurcolásukban. A háború után azok lettek a legnagyobb kommunisták, akik előtte a nyilas párt tagjai voltak. Egyszer az iskola igazgatójának odavágtam, hogy főnyilas volt. A hasonszőrű tanító kollegájával bezártak ezért a régi községháza pincéjébe. Kiabáltam Milán bácsinak, segítsen kijutni. Megkérdezte, ki tette. Olyan dühös lett rájuk, azt mondta, fog egy vasvillát és agyonszúrja őket.

Ez a tanító a háború előtt azért verte meg nádpálcával a gyerekeket, ha nem mentek templomba, utána pedig azért, ha elmentek. Nem volt becsülete az ilyen köpönyegforgató embereknek azután. A jobb érzésűek megvetették őket. Sosem bocsátottam meg nekik, hogy elvitették a legjobb barátomat.

Szegedinác Anna

Vízimalom a Dunán

A Gajárszky családnév az 1827-28-as birtokösszeírásban tűnt fel először. Az egyre népesebb família számos tagja lett a falusi előljáróság tagja, majd 1890-ben Gajárszky József a községi bíró. Megtaláljuk őket Tököl, Érd, Tárnok településeken is. A dunai vízimalom történetét Gajárszky Gábor, Károly bácsi unokája meséli el nekünk:

– Nagypámnak öt gyermeke volt: János, Irén, Géza, Károly és Matild. Már a múlt század elején működött a vízimalom a Dunaparton, a Kocsány kerttel szemben. A ház, a kert, a gazdasági udvar valamikor régen Gajárszky birtok volt. Tőlük vette meg Lyka Károly művészettörténész, majd Kocsány Károlyé lett.

Nagypám szeretett volna szárazmalmot építeni, de behívták katonának. Az I. világháborúban a lába súlyosan megsérült. Itthon Géza fia helyettesítette őt. Álmát nem tudta megvalósítani, de a vízimalom egészen a II. világháború végéig működött. Nagypának volt mesterlevele és iparendéje is. Én

1936-ban születtem és kíváncsi gyerekként szívesen ismerkedtem a malom működésével. Nagyszüleimnek sok festett olajképe volt a malomról, de ezek sajnos már nincsenek meg. A malmot valószínűleg használtan vette és fel kellett javítani a működtetéshez.

A Vízimalom nem közvetlenül a parton, hanem a Duna mélyebb medrében volt, ladikkal lehetett csak megközelíteni. Két hajótestből állt. Közöttük helyezkedett el egy erős erdélyi vörösfenyő-tengelyen két lapátsor, amelyet a folyó vize mozgatott. A belső fedetlen, árbócos völgyhajónak az volt a feladata, hogy egyensúlyban tartsa a malmot és a meghajtó rendszert. Azon voltak a nagyméretű petróleum viharlámpák, amik a hajóknak jeleztek. Két zászló is volt rajta, ahogyan a folyami hajókon is van.

A malom szerkezete fából épült zárt, ablakos kabinban volt. A világítást áramfejlesztő biztosította, de magát a malmot mechanikus szerkezet működtette.

Nemcsak Battáról, de Tökölről és Érdről is hoztak hozzánk gabonát, mert kiváló minőséget készítettünk. Búzát, rozst, árpát és kukoricát is őröltünk benne. Nem volt könnyű a nehéz zsákokat a ladikból kiemelni, és bevinni az őrlés helyére. Molnárkocsira rakták és a lisztet is azzal mozgatták. Az őrlést a szekerek megvárták kint a parton. A lisztet a gazdáknak ladikkal vitték ki.

Az őrlést egy folyamatos technológia biztosította. A gabona először a garatba került. Az oldalán volt egy kis üveglap, így pontosan lehetett látni, mikor kell újabb adagot beleönteni. Nekem volt egy kis sajtárom, ha segítettem, azzal töltöttem fel a

gabonát. Azután az osztályozóban a tisztítása történt meg, ahol a szemetet, konkolyt és a selejteset választották ki. Ezt mindig a halakkal etettük meg.

A garatból egy 10-12 cm-es heveder – amelyen lapátok voltak –, vitte a gabonát a tisztítóba, majd a hengerekre. Csak tisztítás után került a kobozóba, amely a héját koptatta le. A durva héjrészeket ezután még tovább őrölték, ebből lett a korpa.

A könnyű acél hengerek ferdén metszettek voltak. Először a durva, majd a finom hengerekre került az őrlőnivaló. Őrlés után a heveder emelte fel az őrléményt a szitákhoz, amelyek nagyság, finomság szerint szétválogatták a lisztet. A hatszögletű sziták egymás alatt voltak.

Elsőre a grízt, másodikkra a finomlisztet – amelyből a kenyeret sütötték –, harmadikkra a réteslisztet, a negyedikre a 0-st osztályozta. Ez olyan finom volt, mint a púder. A legfinomabb az utolsó, a rozsláng volt. A két utóbbit használták kalácsok, sütemények készítésére az asszonyok. Osztályozás után fém csúszdákon folyt bele a liszt a zsákok-

ba, amelyeket a csúzdák végére bilincsel rögzítettek.

Nagypa irányított, de Géza bácsi volt a főmolnár. Apám, Károly végezte az asztalos munkát, javított meg minden szerkezetet, fát és a többit is. Rózsagyökérből fogaskerekeket is készített. Jól értett a malom szereléséhez is. Néha ácsokat is hívott nagypa, ha szükség volt rá.

1940-41 telén olyan hideg volt, hogy 40-45 cm vastag jégkéreg képződött a Dunán. Akkor lovakkal kihúzták a partra a malmot, nehogy a jég öszeroppantsa a hajótesteket.

1942-43-ban Géza bácsit és apámat behívták katonának, menniük kellett. Akkor Géza bácsi 15 éves fia, Laci és én vettük át ezt a nehéz feladatot. Folyamatosan volt megrendelésünk, mert itt készült a legfinomabb liszt – mondták, akik nálunk őrlettek. Szívesen hozták hozzánk a gabonát, pedig Érden is voltak malmok. Sajnos nagypa 1942-ben meghalt.

A front alatt – az átkelés idején – a szerkezet több aknát kapott. A völgyhajót a Szkelába sodorta a víz, ott ért partot. A sérült malmrészt lovakkal kihúzták a partra. Mivel értékes 12 cm vastag tölgyfa padlója volt, a falubeliek széthordták. A fémtengely és az őrleberendezés többi fémrésze is a Dunába sülyedt.

Amikor Géza bácsi hat év után hazajött a fogságból, az érdi vízimalomba ment dolgozni.

Sajnos, csak egy kis kép és a mi emlékezetünk őrzi a vízimalom emlékét. És azok az emberek, akik még élnek közöttünk a régiék közül.

Szegedinác Anna

A hétmérföldes élet

Fejezetek Kubassek János és a Magyar Földrajzi Múzeum történetéből

Az idén hatvanhat éves, több mint ötven éve foglalkozik a geográfival és negyven éve igazgatja a világviszonylatban unikális Magyar Földrajzi Múzeumot. Gyermekkoráról, pályájának alakulásáról és jövőbeli terveiről a kiváló földrajztudóssal, a több mint harminc könyv és több száz tanulmány szerzőjével, a nemzetközileg ismert dr. Kubassek Jánossal beszélgettünk.

– *A tudományos munkássága közismert, ennél azonban kevésbé ismert, hogy hogyan került a pályára, milyen volt gyermekora, családi háttere?*

– Egy összetartó, bensőséges hangulatú és szeretetteljes, egymást mindenben segítő, hívó, katolikus családban nőttem fel. Nagyon sok szeretetet kaptam a szüleim-

rajzolt. Gyönyörű rajzaival hódította meg anyám szívét. Sok embert megnyert azáltal, hogy lerajzolta őket. Igazi östehetség volt. Édesanyám pedig az Egyesült Villamosipari Gépgyár gazdasági igazgatójának a titkárnőjeként dolgozott, több mint húsz éven át. Ő gépelte első írásaimat, diploma munkámat, első könyvemet. Őszszel, Szent Mihály napkor elzarándokoltunk Máriabesnyőre. Édesapám kiscserkészként részt vett Gödöllőn az 1933-as dzsemborin és cserkésztáborokban Kisbében és Óbáston.

Apai nagyapám és Éva nagymamám nagy hatással voltak rám. Jani nagyapám a Szepességben vízimolnárként, majd Budapesten suszterként dolgozott. Nem volt iskolázott, de öt nyelven beszélt. Az első világháborúban tüzerként megjárta a galíciai frontot és Doberdót.

Az apai nagyszüleim Kőbányán éltek, az anyai nagyszüleim Vecsésen.

A háború a mi családunkat se kímélte. A szovjet Vörös Hadsereg katonái édesapámat és Ferenc öccsét Kőbányáról 1945 januárjában – több ezer fiatallal együtt – málenkij robotra hurcolták. Édesapám nem hitte el a hazugságaikat és Albertirsán megszökött. Az öccse elhitte, s őt Asztrahányba, a Volga deltájába hurcolták. Halálos betegen tért haza, s az életével fizetett a jóhiszeműségéért. Ezért is tartottam fontosnak, hogy megemlékezzünk ezekről a szerencsétlen áldozatokról.

Érdről és környékéről 3 ezer főt, az országból 800 ezer civilt vittek fogságba az oroszok. A családban ez nem volt titok, de a szüleim a lelkemre kötötték, hogy idegneknek és az iskolában ne beszéljek róla.

Mivel a szüleim temérdek lemondás árán, saját erőből majd tíz éven át építkeztek,

az öcsémmel – aki orvos lett – gyakran a nagyszüleimnél töltöttük a nyár egy részét. Rengeteget meséltek – Grimm, Andersen és Benedek Elek könyveiből – és nagyon sokat vittek kirándulni. Így Magyarország szinte minden vidékét megismertem. A természet-szeretetem így alakult ki.

Mivel az apai nagyszüleim felvidéki származásúak, gyerekként eljutottam Hunfalvára, Jani nagyapám szülőhelyére. Kassán, a dómban megnéztük Rákóczi sírját. Itt volt az első olyan élményem, hogy rám szóltak, mert nem volt szabad hangosan magyarul beszélni.

Jártunk a Magas-Tátrában, a Menguszfalvi-völgyben, a Poprádi-tónál, a Lomnicnyeregben is, ami nagyon elbűvölt. A hegyek varázsa azóta végigkíséri az életemet. Bejártam a Keleti- és a Déli-Kárpátokat, a Dolomitokat, az Alpokat, megmásztam a Kilimandzsárót. Az Andokban az Ubinas és a Chacani hó és jégfedte csúcsait. Hatszor jártam a Himalájában, 6200 méteres magasságig jutottam fel.

– *A múzeumokhoz való kötődése is családi eredetű?*

– Hétfévente a szüleimmel, vagy a nagyszüleimmel jártunk múzeumokba. Volt múzeumbérletünk, ami öt forintba került és ezzel tíz múzeumot lehetett megnézni.

Szerettem a festményeket. Munkácsy Mihály, Csontváry, Rembrandt és Gaugin a kedvenceim. A régmúlt időköt és egzotikus távoli tájakat idézik fel a munkáik.

Az édesanyám öccse, aki mérnök gyárigazgatóként a Német Demokratikus Köztársaságban dolgozott, kétszer meghívott minket. Megnéztük a drezdai képtárat, a Zwingert, a berlini Pergamon Múzeumot, ahol egy csodálatos világ nyílt ki előttem. Keresztanyám, Manyi szívjósága egész életemen végigkísért. A Tőle kapott Robinson könyvet féltve őrzöm.

– *Olvasmányos könyvei, élvezetes előadásai nagy olvasottságra utalnak. Az olvasás szeretete gyermekori örökség?*

– Nálunk nagy becsülete volt a könyveknek. Szerényen éltünk, de rengeteg könyvünk volt és könyvtárba is jártam. A

Diákként a Magas Tátrában, a Hunfalvy-csúcson (1973)

től és a nagyszüleimtől. Éva nagymamám egy képes Bibliából mesélt a Szentföldről, a legjobban Dávid és Góliát története ragadott meg.

Izrael volt a 100. ország ahová eljutottam. Betlehem, Názáret, Jeruzsálem, a Holt-tenger életre szóló, gyermekkoromat idéző élményeket adott.

Édesapám a Kispesti Traktorgyárban technikusként dolgozott. Apám szépen

könyvajándék volt a legnagyobb öröm. Szerettem Baktay Ervin, Molnár Gábor, Kittenberger Kálmán, Germanus Gyula, Cholnoky Jenő útleírásait. Már kisdíákként olvastam Balázs Dénes *Hajóstoppal az Indonéz-szigetvilágban* című könyvét, ami nagyon megragadott. Számomra egy-egy olvasott könyv mindig egy új világot nyitott meg. Mintha egy tündérbirodalom varázsszövegére léptem volna.

Az osztályban én voltam az egyedüli, akinek nem volt televíziója, mert szüleim a TV-t agymosodának tartották. Nem is tudtam hozzászólni a focimeccsek megbeszéléséhez. Mi esténként beszélgettünk a napi történésekről, az iskoláról, tervekről.

Szüleim amiben csak tudtak, önzetlenül támogattak. Így tizenhét évesen autóstoppal bejártam Lengyelországot, majd egy év múlva Erdélyt. Itt kaptam igazi történelemórákat az életből. Az élményeimet a gimnázium Garabonciás című újságjában írtam meg.

Tizenöt éves gimnazistaként jelent meg nyomtatásban az első írásom. A szüleimnek rendszeresen gratuláltak a lőrinci piacon, hogy olvasták a cikkeimet. Ekkor döbbentem meg, hogy az írás milyen nagy felelősséggel jár. Több, mint hatezer nyomtatott oldalon jelentek meg az írásaim. Egyetlen mondatomat se kell megtagadnom.

– **Pályafutását tekintve a mindenkori iskoláiban is támogató közegre talált.**

A Magyar Tudományos Afrika Expedíció tagjaként (1988)

– Az életemben sokat jelentett a Brassó utcai Általános Iskola, Zeles Gyuláné, Irénke néni tanított meg írni-olvasni. Suhajda Oszkárné Mária néni, Pál Magdi, volt az osztályfőnököm és az irodalom tanárom. A földrajzot Ughy Jenő tanította, nagyon

megszerettette velünk a földrajzot és a térképeket. Ő magányosan élt, és minden szabadidejében utazott. Rengeteget járt Európában és ezekről az utazásokról néha mesélt.

Az érettségit a pestszentlőrinci Steinmetz Miklós Gimnáziumban, orosz-angol nyelvi tagozaton szereztem meg. Ott is nagyszerű, jó és támogató tanáraink voltak, rájuk csak a legnagyobb tisztelettel és szeretettel gondolok. Az osztályfőnököm, Gáti Imre történelemtanár volt. Tisztességes, végtelenen humánus ember, nagytudású, nagy felkészültségű tanár volt. Később kerültem kapcsolatba Gyapay Gáborral, aki a rendszerváltást követően a Fasori Evangélikus Gimnázium igazgatója lett, és aki történelem szakkört vezetett a Kossuth Klubban. A diákok számára megnyitotta a História Műhelyeit. Elmentünk az Országos Levéltárba, a Hadtörténelmi Múzeumba, az Országos Széchenyi Könyvtárba. Részt vettem helytörténelmi kutatásokban, Makón honismereti táborban, Halász Péterrel dolgoztam az alföldi tanyavilágban, Apátfalva és Maroslele környékén ismerkedtem az egyszerű földművesek, hagymatermesztők hétköznapjaival.

Harmadik gimnazistaként indultam először földrajz tanulmányi versenyen. Bejutottam az országos döntőbe, de nem kerültem be az első tízbe. Akkor a dolgozatomat a Tisza gazdasági jelentőségének

egyetemre, ahova akkor nagyon nehéz volt bejutni. A történelem-földrajz szak egyébként is a legnehezebb szakok közé tartozott. Harmincöt-negyvenszeres túljelentkezés volt és kétfévente indították, csak

Lobelia Telekii Kenyában (1988)

Debrecenben. Életre szóló élmény volt az egyetem és a kollégium is. Az egyetemen Székyné Fux Vilma, Szabó József, Havas László, Niederhauser Emil, Ránki György, Rácz István, Balla Lajos előadásai voltak a legemlékezetesebbek. Kádár László professzornál és Gunda Béla professzornál is hallgattam órákat, Ők a harmincas években Teleki Pál tanársegédei voltak. A szakdolgozatomat a trópusi mészkő vidékek karsztjairól Borsy Zoltán professzornál írtam.

Egyetemistaként Móga János barátommal háromszázötven nap alatt hátizsákkal bejártuk Indiát, Nepált, Malaysiát, Ceylont. Akkor különösen nehéz volt kijutni az országból. Két éven keresztül, százhatvan nyolc kérvényt írtam, mire megkaptam az útlevelet. Ösztöndíjat azonban nem sikerült megszerezni, ezért családi, baráti segítséggel az összegyűjtött pénzemért váltottam be dollárra a Magyar Nemzeti Banknál 40%-os felár költséggel. Ez a feketepiacon olcsóbb lett volna. Szoros beosztással, rengeteg nélkülözéssel, napi másfél dollárból éltem. Ez volt az ösztöndíjtalanság nyomorúsága. Amikor hazajöttem, az úti élményekből megírtam első könyvemem *A veddák földjén, Sri Lanka szigetén* címmel.

Nagy árat fizettem. Az Andaman-szigeteken trópusi amóbiázist kaptam, egy hónapig súlyos betegen töprengtem, hazajuthatok-e

élve? A MAHART Csokonai nevű tengerjáró hajójával jutottam vissza Európába.

– **Közben már aktívan barlangászott.**

– Ez is az olvasmányélményeimből fakadt. Jakucs László és Kessler Hubert könyveit olvasva határoztam el, hogy szeretném megismerni ezt a titokzatos világot. Tizenöt évesen lettem a Meteor Barlangkutató Csoport tagja. A szakosztályt Dénes György, egy széles látókörű, rendkívüli tudású polihisztor vezette. Az egyik legnagyobb ember, akit megismertem, Házi Zoltán a Meteor Vass Imre Csoportjának a vezetője volt. Már a kezdetekkor részt vettem a barlangi kutató- és feltáró munkákban, a Baradla térképezésében.

Egyetemistaként a csoporttársaimmal jártam Aggtelekre, Jósvalfőre. A Gömör-Tornai-karsztvidéket alaposan megismertem. A szőligei Csörgő-forrás barlangjának a feltárásában vettem részt. A Béke-barlang vízgyűjtő területének a geohidrológiai feldolgozását Kozák Miklós irányításával végeztem. Eljutottam Miskolcra, az Országos Tudományos Diákkonferenciára.

Tizenkilenc évesen, 1977-ben a barlangkutató barátaim bizalmából, és ösztönzésére utaztam el Nagy-Britanniába, a legfiatalabb résztvevőként a sheffieldi Barlangtani Világkongresszusra, ahol kiváló tudósok, Gordon Warwick, Marjorie Sweeting, Alfred Bögli, Láng Sándor, Balázs Dénes előadásait hallgathattam. Hatalmas élmény volt első éves egyetemistaként, egy ilyen tudományos rendezvényen, részt venni. Vettem egy Interrail igazolványt és egy hónapig csak utaztam Nyugat-Európában. A skót barlangászok kézzől-kézre adtak, jártam Franciaországban, Svájcban megpillantottam a Matterhornt. Amikor hazajöttem, tartottam erről előadásokat az egyetemen. A kollégiumban néhány diáktársam fogadást kötött, hogy a jólétekből nem jövök haza a nyomorúságba, és nyugaton maradok, ahol több a lehetőség az utazásra. Hazajöttem. Mindig hazajöttem.

– **Friss diplomásként, olyan tudományos, szakmai referenciával, amivel ön rendelkezett, könnyen el tudott helyezkedni a munka világában?**

– Az egyetem elvégzése után Borsy professzor úr szorgalmazta, hogy maradjak a tanszéken. Bizonyos feltételeket azonban nem tudtam és nem is akartam teljesíteni. Voltak olyan dolgok, amelyeket az én értékrendem nem fogadott el. Például a párttagság. Soha semmilyen politikai pártnak sem tagja, sem üldözöttje, sem kedvezményezettje nem voltam. Ezt egy percre se bántam meg. Hátszél nélkül nehezebb volt

az előrejutás, le kellett mondani előnyökről és többet kellett teljesíteni.

Aztán jött egy újabb lehetőség, hogy a MTA Földrajztudományi Kutató Intézet munkatársa legyek. Mikor az Intézet igazgatójával leültünk munkamegbeszélésre, nagyon

megkeresett egy állásajánlattal, amit örömmel elfogadtam. A pályámat tanárként kezdtem. Életemben ekkor nevettem a legtöbbet. Diákjaim közül többen a barátaim lettek. Egyik kiváló tanítványom, Kecskés Gusztáv a párizsi Sorbonne Egyetemen

Pápuák között Új-Guineában (1998)

bizakodó voltam. A második találkozáskor teljesen elkeseredtem. Nem éreztem azt a kutatói szabadság lehetőségét, amit előtte gondoltam. Pécsi Márton elmondta, hogy nem szabad karsztokkal, mészkő vidékekkel, barlangokkal, sötét dolgokkal és tudománytörténettel foglalkozni. Ott csak löszkutatást lehet végezni.

Fiatal gimnáziumi tanárként (1985)

Úgy ítélt meg, nekem nem ott van a helyem. Kilitástalannak tűnt a jövő. Állás nem volt. Ekkor a volt gimnáziumom igazgatónője Salyámossy Miklósné Klári néni

történelemből doktorált. A tudományos világ is megnyílt előttem, mert elnyertem az MTA aspirantúráját. Később óraadóként a veszprémi Pannon Egyetemen tanítottam.

– **Majd jött egy újabb lehetőség, a múzeum.**

– Balázs Dénes karsztkutató, geográfus a Magyar Földrajzi Múzeum megálmodója és alapítója Érden élt és jelentős gyűjteményt hozott létre. Nem csak saját gyűjtésből, hanem a pályatársak fellelhető hagyatékaiból is. Középkorban korom óta kapcsolatban voltunk, szakmailag sokat segített, egyetemistaként pedig én is részt vettem az anyaggyűjtésben.

A múzeum ötletét kezdetben elutasították, majd öt év küzdelem után az új tanácselnök, Mógor Béla és az érdi városvezetés pozitívan fogadta, de anyagilag nem tudta támogatni. A Magyar Földrajzi Társaság és Becsei József professzor segített. A város csupán az akkori tanácsházaként működő kúria néhány üres szobáját tudta biztosítani.

Balázs Dénes egy színes, élő múzeumot akart, ahol kiállítások, iskolai és múzeumi órák – ma múzeumpedagógiai foglalkozások, előadások, konferenciák – kiadványok, tudományos tevékenység, archívum, könyvtár van. Az igazgatásra eredetileg hat jelölt volt, de amikor szembesültek a feladatokkal, a sok munkával, a kevés pénzzel és a bizonytalansággal, mindnyájan visszaléptek.

Engem 1983-ban hetedikként keresett meg Balázs Dénes. Amikor 1982 őszén először beléptem az épületbe, üres falak voltak. A semmiből kellett megteremteni a kiállításokat, az archívumot, a könyvtárat, a térképtárat, a fotótárat. Ebben a feladat-

Meru vulkáni kráterénél (Tanzánia 1988)

ban lehetőséget láttam, az alkotó, a teremtő, a gyarapító munkát. Ugyanazt nézik az emberek, de nem ugyanazt látják. Magyar utazók, földrajzi felfedezők életművét kutatni az egyik legmegtisztelőbb feladat.

A munkámat mindig szabadon, kötöttségektől mentesen végezhettem. Az első állandó kiállításunk, a Magyar utazók, földrajzi felfedezők 1983. október 7-én nyílt, ekkor még gyűjteményként. A múzeumi rangot 1987-ben kaptuk meg és ekkor nyílt meg a második állandó kiállításunk is A Kárpát-medence tudományos feltárói. Balázs Dénesnek állít emléket a harmadik állandó kiállításunk – mely Lendvai Timár Edit érdeme – a 3276 expedíciós nap. Ezek mellett felvállaltuk Érd helytörténeti kutatását, természeti értékeinek bemutatását és egy külön épületben megnyitottuk a város történetét bemutató kiállítást is.

– **A múzeum most már az egész épületet birtokolja, amely az évek során jelentős bővítésen, fejlesztésen esett át. Sőt, már impozáns kertje is van, ahol helyet kapott a felfedezők, utazók szoborparkja.**

– A múzeum országos gyűjtőkörű, de városi fenntartású. Minden fejlesztés a város, az adományozók és az elnyert hazai és európai pályázatok anyagi támogatásával valósult meg. Az új városháza átadásával megkaptuk a teljes épületet.

A felfedezők, utazók szoborparkjának ötlete a hányattatott sorsú, Kőbányán rejtőzködő Kőrösi Csoma Sándor szobrával indult. A többi szobrot az érdi szobrászművész, Domonkos Béla készítette el. A bronz és az öntés anyagár költségét adományokból gyűjtöttük össze. Nagyon sokan segítettek, például Déchy Mór, a Kaukázus egyik első kutatójának szobrára a miskolci hegymászók adták össze a pénzt. Teleki Sámuel szobrának öntési költségét a magyar vadászok Vallus Gábor, gimnáziumi diáktársam révén biztosítottuk. A talpazatok anyagának megszerzésében Törincsi Attila segített. Külön kiemelném: Gábris Gyula, Papp-Váry Árpád, Bartha Lajos, Martinovich Sándor. Becsei József, Szabó József professzorokat, a Magyar Földrajzi Társaság tagjait.

A kerti padok adományokból kerültek kihelyezésre. Balázs Dénes szobrát Domonkos Béla alkotta meg, a költségeit kilencvenkilenc ember adta össze. Ezekre semmilyen állami támogatást nem kaptunk. Mindig hálas vagyok az önzetlen segítőknek!

– **A múzeumi munka mellett folytatta a kutatásokat, utazásokat, könyvei, tanulmányai jelentek meg és rengeteg teltházas tudományos és közismereti előadást tart.**

– A múzeum nagyon sok időmet elvette. Ezért a tudományos munkát, az írást a szabadidőmben, vagy éjszakánként végeztem. Sok éven át napi négy-öt órát aludtam. Diákkoromban bejártam Kőrösi

Kőrösi életművét feldolgozó monográfiám, *A Himalája magyar remetéje* címmel, amelyet angol nyelven is kiadtak.

Elkészítettem *A Szahara bővületében* című, Almásy László Afrika-kutató életrajzát. Őt az „Angol beteg” című, 9 Oscar díjas film tette híressé. A film bemutatásakor már készen volt az életét feldolgozó kéziratom. Évekig álmodni sem mertem arról, hogy valaha kiadják, mert Almásy a második világháború alatt a német Afrika Hadtiszt katonájaként szolgált a Líbiai-sivatagban. A háború után itthon népbíróság elé állították, végül felmentették, de a büntető eljárás megpróbáltatásai miatt elhagyta Magyarországot. Neve, munkássága itthon feledésbe merült. A lexikonokból is kimaradt. A rendszerváltás után húsz kiadót kerestem meg a kéziratommal, négy kiadó elutasított, tizenhat nem is válaszolt. Az amerikai film sikere hatására sikerült csak megjelentetni a könyvem, mely három kiadásban látott napvilágot.

Kétszer expedíciót szerveztem a Szaharába, az általa felfedezett Zarzura oázisba, a Gilf Kebirbe. Második alkalommal Frei Tamás és az RTL Klub televíziós csatorna kért fel szakértőnek.

Végigjártam Teleki Sámuel útvonalát Kelet-Afrikában, feldolgoztam Xantus János életét is.

Az egykori felfedezők, utazók életrajzainak kutatása, megírása mellett saját utazásaimról is írtam. Például Thaiföldről írtam

Balról Kubassek János és édesapja (Vecsés, 1998)

Csoma Sándor útját a Nyugat-Himalájában, meglátogattam azokat a kolostorokat, Zanglát, Phuktált, Kanamot, amelyekben élt és dolgozott. Ezt alapul véve készült el

az első magyar nyelvű könyvet, mely három kiadást élt meg.

Elnyertem a Fulbright-ösztöndíjat. Így volt alkalmam kutatni a washingtoni Kong-

resszusi Könyvtárban és a Smithsonion Intézetben. Meghívást kaptam a dél-koreai Tudományos Tanácstól, tizenegy egyetemen tartottam előadásokat akadémiai meghívásra. Tajvanon háromszor jártam. Az első magyar nyelvű könyvet írtam az országról, *Tájfunk Tajvan földjén* címmel. Meghívtak Kuwaitba és Szaud-Arábiába, ahol az arab világ magyar kutatóiról tartottam előadásokat. Az amerikai kontinens számos országában, Brazíliában, Argentínában és Chilében is kaptam kutatási és előadási lehetőséget. Életem feledhetetlen élménye, hogy eljutottam az Antarktiszra, Port Lockroy brit sarkkutató állomásra és a Föld legdélebben található múzeumába a 64. szélességi körre.

– **Ezek a kutatások rendkívül költségesek és hosszas előkészítést igényelnek. Hogyan tudja előteremteni az ehhez szükséges anyagi fedezetet?**

– A tudományos munka időigényes és ez a szakterület valóban költséges. Egy-egy expedíció megszervezése évekig tart. Először összeállítunk egy programot, megjelöljük a feladatokat, ezek várható eredményeit. Ez után tárgyalássorozatok, személyes megkeresések következnek. A földrajz- és a kapcsolódó tudományok az egész világot összekötik. Motiválnak a kinttartásra, áldozatkésztségre, a más népekkel való kapcsolatok kialakítására, a nyelvtanulásra. Ha a megkeresett fél felismeri, hogy a kutatás a köz javát szolgálja, akkor lehetőségeihez képest segít.

A magyar felfedezők, eredményeit világviszonylatban ismertek. Annak ellenére, hogy mi nem voltunk gyarmattartó ország. A mi kutatóink saját költségen végezték munkájukat, gyakran életük kockáztatásával. A róluk szóló könyveket a világ számos nyelvén kiadták.

Itthon rengeteg iskola vette fel egy-egy utazó nevét. A diákok bizonyítványában szereplő pecséten egy-egy felfedező utazó neve olvasható. Ez alkalmat ad arra, hogy legalább évente egyszer mélyebben foglalkozzanak a névadó életútjával. Ebben sok lehetőség van. Rajz- és irodalom pályázatokat hirdetnek, újra és újra bemutatják a felfedezők útjait, kapcsolatait más nemzetekkel. Ezzel mélyítve a tudást és felkeltik a földrajzi-, a történelmi ismeretek iránti vágyat.

Ahogy bővült a publikációs- és előadáslistám, úgy vált egyre könnyebbé az anyagi feltételek megteremtése. Szerényen élek, nincs autóm, nyaralóm, televízióm, minden pénzem az utazásra, kutatásra fordítom. Ezekon az utakon azon túl, hogy

ismereteket adok át, mindig új ismereteket is szerzek.

Sok egyéni lemondás és személyes áldozatvállalás, küzdelem és nélkülözés van az utazásaim hátterében.

– **Az év végén lesz hatvanhat éves. Nagyjából ötven éve geográfiai, tudománytörténeti, majd életrajzi kutatással, gyűjtéssel, könyvírással, előadások tartásával foglalkozik és negyven éve pályatársával, Balázs Dénessel létrehozott, egy ma már világszerte ismert múzeumot, melyet azóta is vezet. Egy felnőtt fia van, családjával jelenleg is Érden él. Ha visszanéz az életére, hogyan értékeli?**

– A családom, az olvasmányaim, a barátaim, tanárain hatására hamar rátaláltam arra az útra, amelyen előre tudtam jutni. Szinte teljes mértékben segítő és együttműködő környezetben tudtam élni és dolgozni.

A múzeumi munkatársakkal

Voltak nehéz, reménytelen, sőt néha még életveszélyes helyzetek, de mindig találtam megoldást. Meg is ragadtam szinte minden alkalmat, ami a szakmai kíváncsiságomat felkeltette. Hét kontinens száznegyolc országában jártam. Könyveimet, tanulmányaimat 11 nyelven jelentették meg. Rendszeresen hívnak itthon és külföldön előadásokat tartani. Azon túl, hogy minden utazásom emlékezetes élmény volt, de sok esetben a családomra fordítandó idő rovására ment.

Most már lassabban élek és igyekszem a családdal is több időt tölteni, de sok tervem van még, ezért a kutatást, az utazást, az írást továbbra is folytatom.

Ez egy olyan varázslatos út, mely életfogytiglan tart és a végállomás a végtelen. Első feleségem, Tamás fiam édesanyja, Ba-

logh Magdolna fiunk születése után meghalt. Második feleségem, Kati biológia-kémia szakos tanárnő, az érdi Teleki Sámuel Általános Iskola névadó keresztanyja – aki gimnazista diák társam volt – és a fiam, Tamás megértőek és mindenben támogatóak.

Az életem változatlan: tudni kell hinni, akarni és tenni kell a nemes célok eléréseért. A kudarcokból is lehet tanulni. Nem a vakszerencsére kell bízni a sorsunkat. A gyorsan jött, tündöklő talmi dicsőség könnyen megvakíthat.

A legnagyobb ellenség a tudatlanság és az elbizakodottság. Az utazások során szerzett élmények, tapasztalatok során közelebb kerülhetünk a világ természeti, kulturális értékeihez. A mi tudós utazóink teljesítményei például a kelet-afrikai Teleki-vulkán felfedezése a világ térképén

jelzik, a magyarság jelentősen kivette a részét a Föld tudományos megismerésében.

A magyar felfedezők munkásságának kutatása számomra kimeríthetetlen élmények forrása. Boldog vagyok, hogy ezt a küldetést vállaltam, s a magam választotta utat járhatom.

Balpataki Katalin

U.i: Érd Megyei Jogú Város közgyűlése 2023. augusztus 1-jével, érdemei elismerése mellett és nyugdíjazása miatt felmentette Kubassek Jánost a Magyar Földrajzi Múzeum vezetői tisztségéből. A múzeum új igazgatója, Fekete-Mácsai Anett továbbra is számít rá tudományos tanácsadói minőségben, megőrizve ezzel széles körű tudását, nehezen pótolható kapcsolatait és nemzetközi tapasztalatait.

Beszélgetés Németh Istvánnal (X. rész)

Egy lokálpatrióta emlékei

Kamaszkortól a felnőttkorig (folyt.)

Elérkezett szakmai működésem legnehezebb időszaka. Az Unióba lépésünkkel világszínvonalon lehetett termelni. Olcsón, sokat, kiváló minőségben. A tejminősítési rendszer ugyanaz volt, mint bárhol a nyugati világban. Dekádonként ismeretlen időben jött a mintavevő és az képezte tíz napon át a tej árát a minősítésnek megfelelően. Naponta kétszer vizsgáztunk a tej fejésekor. Az átvevőnk a Danone francia tejfeldolgozó volt. Elfogadtuk, megismertük egymást, erősségünk volt a tejünk beltartalma, országosan is kiemelkedő zsírs- és fehérjetartalom. Mégis a mennyiséget fizették meg jobban, nem a minőséget.

Folyamatosan 1100 körül volt az állatállományunk, amiből 550 db körüli volt a tehén, 380 db növendék, 70-80 itatásos borjú. A számítás egyszerű, egy számos állatra (500 kg súly) 1 hektár föld szükséges, azaz így 900-1000 ha földterületre lett volna szükségünk. A kárpótlás után mi rendelkezünk 100 ha bérelt szántóval, ez volt a bázisa takarmánytermelésünknek, a többit vásároltuk, illetve termeltettük az új földtulajdonosokkal. Örökké pénzzűkében voltunk. Dolgozóinktól világszínvonalon megtermelt tejet vártak el, igen gyengén megfizetve.

Mivel a tej árából a költségeinket nem tudtuk mindig fedezni, egészen különleges hitelekhez folyamodtunk. A földalapú és a tejtámogatás összegét, amit október-november folyamán vehettünk igénybe, mi márciusban faktoráltattuk egy bankkal az átlagosnál nagyobb kamat ellenében. Ez

kitett 20-22 millió forintot. Ősszel, amikor a szilázs (kevert takarmány) elkészült, akkor közraktározásba helyeztük, és egy bank erre a lekötött mennyiségre fizetett meghatározott összeget. Először elfogyasztottuk a le nem kötött mennyiséget, és amikor elkezdtük a többit felhasználni – kb. február-márciustól – úgy szabadítottuk fel a készletet, hogy arányosan fizettük vissza a már ősszel megkapott értékét. A külső tartozásokat időben mindig kifizettük.

*

Volt egy belső kör, ami mi magunk voltunk és a Benta-Völgye Szövetkezet, amely komoly arányban az Agro-Benta Kft tulajdonosi körében volt. Amikor azt írom, hogy „mi magunk” akkor a különböző nagyságú földterülettel rendelkező vezetők, dolgozók tulajdonosi köréről beszélek. Ez a földterület 5-től 50 ha-ig terjedt durván.

Magunk felé nem történtek meg a rendszeres kifizetések. A szövetkezet tulajdonában volt az állomány nagyobb része, azok után évi bérleti díjat fizettünk. Voltak vélemények és tanácsadók, akik azt mondták „be kell dönteni a Kft-t”, azaz fizessük ki magunkat és a külsősöket ne fizessük ki. Ennek következtében felszámolást fognak kezdeni, aztán jut is marad is és így vége lesz a telepnek. Ez egy gyors folyamat lett volna.

Én a megmaradás, a csináljuk addig, amíg tudjuk, illetve az általunk irányított eladás pártján voltam. Havonta gyártottam a leltárokat az állatállományról, csoportonként az egész éppen hány darabot és milyen értékesítési árakat képeznek. 2006-ban a szövetkezettel együtt az eladásban kezdtünk gondolkodni. Hirdetéseket adtunk fel, ki-ki ismeretségi körében kereste az esetleges vevőket.

Hegedűs Géza elnökkel egyeztetve felkerestem a százhalmibattai polgármestert, Vezér Mihályt fogadóóráján. (Annál is inkább élni szerettem volna a lehetőséggel, mert a rendszerváltást követően az érdi önkormányzat százhalmibattai földekre licitált, és el is vitte az Agro-Benta bérelt földeket az Urbáriumban. Harmat Béla

akkori érdi polgármester is szerzett földtulajdont városunkban.) Most lenne alkalom, hogy a város határát érdi területtel bővítse. Szarvasmarhatelepünk 11 ha érdi területen működött, mint egy kis falu, közművekkel utakkal ellátva. Mélyfúrású kútja számunkra „sajnálatosan” termál gyógyvízzel, amit 34 éven át a teheneink ittak, mi pedig kénes szagát szagoltuk.

Két megoldást ajánlottam vételre, az egyik, hogy működő állapotban vásárolja meg a százhalmibattai önkormányzat. A másik megoldás az lett volna, hogy mi az állatokat értékesítjük és a területet építményeivel vásárolják meg. Mindez elvi szinten, mint lehetőség hangzott el tőlem, de sajnos nem volt vételi érdeklődés. Ha ennek jele lett volna, nyilván elnöki szinten folytatódott volna a tárgyalás a továbbiakat megbeszélve.

2007. februárjában más érdeklődők mellett felkereste a szövetkezetet egy számunkra ismeretlen építési vállalkozó és megtekintette a telepet, megnézte az állományt. Később munkatársaival is tüzetesen átnézte a telepet, tevékenységünket. Az érdeklődés komolyan bizonyult. Munkánkat igyekeztünk a legjobban végezni, a termelést jó állapotban fenntartani, a külső tetszetőssé tenni.

Húsvét nagyhetének talán egy szerdai napján, Budapesten, a Soroksári úton a vevő irodahelyiségében megtörtént az adás-vétel okmányainak aláírása. Anélkül, hogy a részletekbe belemennék, jelzem, hogy az adás-vétel tárgya nem volt egyszerű ügy. A szövetkezetet volt a terület, az állomány nagyobbik része, az épületek tulajdona is megosztott, de minden részletet rögzítettünk. Fizetési határidők, az átadás határideje is. Meg lett határozva, mely naptól lesz a tejértékesítés árbevétele a vevőé.

A következő munkanap azért már nem olyan volt, mint máskor. Akkor már 33 éve dolgoztam a telepen és „most mindennek vége” – gondoltam. 57 éves voltam. Két alkalommal hívtak máshová dolgozni, Szigetcsépre és Ercsibe. Nemet mondtam. Az elején Líbiába kellett volna mennem pár évre.

Magam nem kerestem új munkahelyet, úgy éreztem, dolgom van itt. Ha más kerül a helyemre, úgys hamar véget vet mindennek. Sajnáltam az embereket szélnek ereszteni és életem átküzdött több mint 10 000 napját a semminek hagyni. Ettől kezdve mindent már úgy végeztem, hogy ezt utoljára csinálom.

De az utolsó nap még nem jött el, hiszen az átadás ideje úgy emlékszem júliusban lett volna. Júniusban kértem 10 nap szabadságot, gyermekeimmel egy szép olaszországi nyaralásra mentünk. Ők voltak a sofőrök, Marikával ketten csak utasok. Thassilicoban voltunk egy észak-Olasz hegyi falucskában, onnan Pisába mentünk, majd Lucába, Volterrába. Szelídgesztenye erdők vettek körbe bennünket. Láttuk a Carrarai hegyeket, Milánót. Szép élményeink kötődnek ehhez az úthoz.

*

A szabadságról jut eszembe, általában 8-10 nap szabadságot nem vettem ki, bent hagytam, mondván nem érek rá kivenni. Mindig történt valami a telepen, mások is mentek szabadságra, fontosnak éreztem, hogy jelen legyek. Hiba volt. Több minte egy teljes évi (éretsd: 365 nap) szabadságot nem vettem ki. Volt, hogy kifizet-

között a coli tarolt, sok állat elhullott. A tej mennyisége nagyot csökkent a hőség miatt. Az elnökünk szívproblémával kórházba került, meglátogattuk. Elmondta, egy szívűködést szabályozó készüléket fognak beültetni a testébe. Kis idő múlva haza is jött, elengedték a kórházból.

Körbejártam a határt a kollegáimmal. Az volt a terv, mivel a kukoricát úgy megviselte a hőség – eső sem esett –, elkezdjük napi felhasználásra vágni, a növendékek takarmányozását pedig amennyire lehetséges, visszafogjuk. A vételárból érkeztek pénzek, igyekeztünk szalmát, szénát vásárolni, egy kis készletet képezni. A szokottnál előbb belevágtunk a silózásba, hogy minél előbb legyen erjedésen átesett, használható tömegtakarmányunk. Ezek tényleg az utolsó tevékenységek voltak.

A rögzített határidőre az állatok elszállítása nem történt meg, de az ellátásukat nekünk kellett megoldani.

Augusztus 20-án megkezdődött a vevő által az állatok elszállítása, ami 5-6 napon át reggeltől délutánig tartott. Óriási adminisztrációt kívánt. Minden egyes állat marhalevéllal, állategészségügyi okmánnyal mehetett el. Amíg az utolsó szállítmányt fel nem rakták, addig fejni, etetni, őrizni kel-

ték, utóbb pedig eltörölték kifizetés nélkül.

Ahogy jöttünk hazafelé, az osztrák határt elhagyva szomorú látvány fogadott. Por, elszáradt útszéli gazok, a kukoricák pedig fel voltak száradva, Óriási volt az aszály végig. Két dologra gondoltam, az egyik, hogy milyen jó, hogy eladtuk a telepet, talán a legjobbkor, a másik, mit adunk a tehéneknek enni, amíg le nem jár az átadás-átvétel ideje? Mi lehet a mi határunkban? Kitarának-e a készleteink?

Pár óra alatt hazaértünk, hőség pusztított itt is, de a kukorica nem száradt úgy fel, mint a nyugati részeken. Az újszülött borjak

lett az állományt. Egy rakomány pótkocsival együtt 20-22 db állatot jelentett és itt 600-700 állatot kellett elszállítani.

Amikor az utolsó fejőstehén csoport is felkerült a járműre, kimentünk az irodából a dolgozókkal, már szólni sem tudtunk, együtt sírtunk. Az utolsó bejegyzést írtam a 33 éven át vezetett műszaknaplóba. A vákuumszivattyúk örökre elhallgattak, az „ördög malma megállt.” És valóban, a mi számunkra szokatlan óriási csend támadt a majdnem üres telepen. Nem szólt a hűtő sem, a fejőgépet működtető kompresszor. A semmi némasága zuhant a telepre.

*

A munkám színterének végállapotáig eljutva egy névsorral szeretnék tisztelettel megemlékezni azokról, akik velem együtt jóban-rosszban támogatták közös telepi munkánkat. Különösen a végső időkben, többnyire mostoha körülmények között és méltatlanul alacsony kereseti lehetőséggel. Ha közöttünk az idők során felvetődött, hogy hány éve dolgozik csak a telepen, a 20 év alattiak meg sem szólaltak, mert a mag bizony 20-30 évi munkaviszonyt tudott felmutatni és a hűség akkor még számított.

Menyhárt Károly és felesége Panni, gyermekeikkel, Tóth Béla, Soltész András és felesége Juliska, Tamás Imre a telep ezermestere. Somogyi István karbantartó, aki elment tőlünk rendőrnek. Rajnóczki család, László István, Hajdúné – a szuperaktív Anci néni, Pót József szintén Érd-Ófaluól a Pót házaspár, F. Megyesy Péter – minden megoldások kiagyalója, Dr. Kovács Ferenc állatorvos, Sandi József műszakvezető, növénytermesztő, Erdős Piusz Bukovinából, Molnár Tibor és felesége Andi, Fábrián György magtáros – lovaink hajtója, az első nyugdíjas, akit megünnepeltünk és megkapta a telepi „aranygyűrűt”. Karajz Andor inszeminátor – az utolsó „aranygyűrűs” nyugdíjasunk.

Magam és feleségem, Marika, aki nem csak odahaza, de a telepen is igyekezett a feszültségeket csillapítani mindenki érdekében. Tóth M. István, aki minden helyzetben jó szolgálatokat tett. Nagy István és Németh János magtárosok, ifj. Würth Antal személyszállító gépkocsivezető, Jakab Lőrinc traktoros, fejős, Weisenbach Ferencné – fejős, Köleséri Imre műszakvezető, Köleséri Gábor traktoros, Réti Kálmán traktoros, Szanyi Nagy János gépszerező traktoros. Nagy Istvánné tejházas, Farkas József takarmányos, Jáky Irénke ügyeink érdektartója, Liszenciás Katalin tejházas, Varga József fejős, Katzné Dienes Eszti tejházas, Matyiák István fejős, Honecz Teca örökös borjús. Varró Imre, a Kft első ügyvezetője. A névsor biztosan nem teljes, ezért elnézést kérek, de ha az olvasónak lesz türelme végigolvasni, biztosan mindenki talál benne ismerőst.

*

Miben reménykedtem? Akkor már híre ment, hogy kb. 80 növendék üsző a telepen marad, azokat termékenyíteni kell, és vemhesen lesznek eladva. Egészen különleges állategészségügyi helyzetüknél fogva rendszeresen vért vesznek tőlük és mellékesen szolgálják a tudomány céljait, de ezért még jó árat is fizetnek az új tu-

lajdonosnak. Ha nyugdíjas koromat ezekkel kihúzhatom, egyedül ellátom az állatokat, a megtermékenyítésüket el tudom végezni, adminisztrálok, etetek, de erre a feladatra nem engemet szántak. Feladatot kaptam, fizetésem meghagyásával, az érdi központban láttam el az Agro-Benta Kft ügyeit, adminisztrációját. Az Agro-Benta Kft ügyvezető igazgatója Hegedűs Géza, a szövetkezet elnöke lett.

Az ezt követő pár év alatt a Benta-Völgye Szövetkezet felszámolta önmagát. Az Agro-Benta Kft jelenleg is létezik, annak vagyok tagja. A bérelt szántóföldeken növénytermesztéssel foglalkozik. Egy éve Kovács Mátyás fiatal, agilis agrárszakember az igazgatója. A szarvasmarhatelep helyén egy betonkeverő üzem működik, más tevékenység mellett. Zöldhulladék lerakótelep, építési beton elemek értékesítése, raklap begyűjtő, aprító tevékenység folyik ott.

*

A tejtermeléssel pár évig még úgy maradt kapcsolatomban, hogy az érdekvédelmi tisztségem megmaradt 2010-ig, a választási mandátumom lejártáig. A Tejtermék Tanácsnál a Pest Megyei tejtermelőket képviseltem. A TESZÖV-nél és a MOSZ-nál hasonló feladatot láttam el. A TESZÖV-nél átadtam a munkámat egy fiatal kollegának, de fél év után már nem vállalta, ezért a többiek kérésére visszavettem a feladatot.

Az érdekvédelmi munkámért fizetség nem járt. Az élet és a gazdasági helyzet továbbra sem kedvezett a tejtermelőknek. A 2007-es nagy aszály a takarmányok árának drasztikus emelkedését okozta, míg a tej ára inkább csökkent, mert az aszály tőlünk nyugatra nem volt hatással. Áradt be az olcsó tejtermék az Unió országokból.

A helyzet „fokozódott”, az érdekvédelmi tevékenységnek drasztikus lépésre kellett elszánni magát.

Mivel az Unió vezetése a helyzetet úgy értékelte, hogy a termelés töretlen, sok támogatást megvontak a mag államok termelőitől, mi új belépő kelet-európai tejtermelők küzdöttünk az aszályval, alacsony árakkal, bejövő dömping árakkal, minden termelő szorult helyzetbe került, ezért 2008-ban Brüsszelben nemzetközi tejedemonstrációt készítettek elő. Egy busznyi tejtermelő hazánkból is képviseltette magát, köztük én is. Egy pillanatfelvételt bemutattam a rendezvény, hogy a demokrácia földjén, mint is történik a figyelemfelhívás egy megoldandó problémára.

Brüsszel külterületén, ahol már lakott terület sem volt, egy autót mellett felépít-

tettek egy nagy színpadot, attól 500 m-re egy rakomány elhasznált gumit öntöttek le. 8-10 ezer nemzetközi vegyes demonstráló megjelent, mint hallgatóság és tömeg. Hosszú beszédek, azok lefordítása, sok demonstrációs tábla, rengeteg közvetítő kocs, riporterek. Kb. két óra hosszat tartottak a beszédek, majd teátrálisan meggyújtották a használt gumikat, amiből óriási füst ömlött.

Érdekes embereket figyelhettem meg. Számomra egy francia autentikus fiatal pár képe vésődött az emlékezetembe. Jó kiállítás, magas, fekete ruhában hajazott

a papi reverendára. Hosszúszárú bőr csizmában, övében kések, botok voltak és egy feliratot vitt magával, amin valami olyasmi volt írva: „Mi vagyunk az utolsók, képviselői a hivatásunknak és az UNIO el akar bennünket tüntetni.” Ő tetszett a legjobban. A hagyományos élet és termelés eltüntetése a cél. Ez fogalmazódott meg a tüntetőkből. Ott voltunk, de nagy hitünk nem maradt a tüntetés sikerében.

*

2009. novemberében mi más módszerekhez nyúltunk. Idézet az Index akkori szövegéből: „Az ország hat pontján szerveztek tüntetést a tejtermelők, hogy tiltakozzanak a kereskedelmi láncok alacsony tejfelvásárlási árai ellen. A Spaar bicskei és a Tesco herceghalmi logisztikai központja elé több tonna tejjel kevert trágyát szórtak szét. A Kossuth téren pedig 14 levágott bika fejet helyeztek a minisztérium elé. A multik 40-60 %-os haszonnal dolgoznak, miközben a termelők 20 %-os veszteséggel termelnek.”

Ebből a helyzetből 2010-re lett rend és elfogadható árrendszer, de ehhez ilyen drasztikus tüntetések kellettek. E téren is ez volt a „hattyúdalom”. A Mártírok terén egy kannából kiöntöttem kb. 3 liter tejet a csatornába. Aztán rendőrök vették fel az adataimat és köztéren elkövetett szabálytalanság címén eljárást kezdeményeztek

ellenem, amit Százhalombattán kellett folytatni. (A fentiek dokumentumait őrzöm!)

*

2007. október 22-én Százhalombattán, a téglagyár felett egy érdekes esemény történt. Az 1026-os Szent László király cserkészcsapat vezetőjének, Sefcsik Gergelynek a kezdeményezésére egy nagy keresztet állítottunk fel, kiemelkedő tájékoztatósi pontnál, elsősorban szellemi értelemben. A cserkészcsapat 1991-ben szülői kezdeményezésre alakult.

Ugyanitt 2007. december 5-én Sefcsik Gergely megalakította a „Dalárdánkat” a

következő tagokkal: Gátai Tamás, Sefcsik Zsolt, Kunrád László, Mikulásik Gábor, Németh István, Tóth Ernő és Magyar János. Ettől kezdve minden hónap első hétfőjén először a „Hét vezérben”, majd átmeneti helyeken, végül és azóta a régi plébániánkban tartjuk daloló óráinkat.

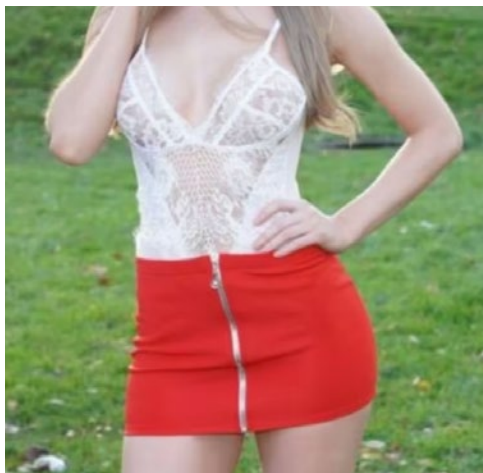
A „Dalárda” a helyi KÉSZ szervezet magját képezi. Rendezvényeinken általában a magunk éneke színesíti az aktuális összejöveteleinket. A Kereszt a hegyen autentikus hely, ahol énekelünk, beszélgetünk, emlékezünk, pár jó falatot elfogyasztunk, némi jó innivalóval is ellátjuk magunkat. A téli napforduló éjszakáján, december 21-én – időjárástól függetlenül – az éjszakát együtt, kint töltjük, nagy tűz mellett. Érdekes dolgok szoktak történni ilyenkor. Alkalmom az érdeklődők számára, lehetőség az együttlétre, a közös gondolkodásra. Ilyenkor emlékezünk és reménykedünk, hogy a Sötétséget legyőzi a Világosság és a Gonoszság felett győzedelmeskedik a Jóság. Az együttlét befejezése imával, hálával zárul, de előtte még megszólalnak a szürkemarha tülkök, emlékezve őseinkre, mert mindennek ideje, helye kell, hogy legyen.

Lejegyezte: Szegedinác Anna
(folytatjuk)

Rácz Laci igaz története

PIROS MINISZOKNYA

Talán 1980-82 lehetett, mikor barátommal, Csabával, felkerelkedtünk. Vácon volt búcsú, ez nekünk felhívás volt egy kis csavargásra. Már az odaút is kalandosra sikeredett az éber kalauzok miatt, de csak sikerült megérkezni. Ott derült ki, hogy a búcsúnak nagyobb volt a füstje, mint a lángja. Szóval unalmas volt. Első éjszakánkat Vácon, egy bokor alatt töltöttük a magunkkal vitt hálósákokban. Hideg is volt és kényelmetlen is, ja meg bűdös, lehet mások nem alvásra használták az ominózus növényt. Így reggel igen fáradtan eszméltünk. Mit csináljunk? Itt nem maradunk! Belecsaptunk a lecsóba, irány Visegrád! Nagymarosig stop, aztán meg komp, és ott is voltunk. Na de itt tényleg nincs semmi. Igaz nem sok kedvünk maradt az előző éjszaka miatt a semmire.

Így olyan hely után néztünk, ahol nyugodtan aludhatunk. Duna-part! Na az jó lesz! Elterítettük a sákokat, ettünk valamit, aztán tente. Azaz csak lett volna. Mert ahogy behúztuk a cipzárat, eleredt az eső, és nagyon úgy nézett ki, hogy abban az évben már el sem áll. Menekülésre fogtuk, az összekapott cuccunkkal együtt be a buszmegállóba. Ott olvastuk egy plakáton, hogy pont akkor, és pont ott, Visegrádon, videódíszkó van. Mi a díszkót eléggé utáltuk, meg ugye lóvéval sem vagyunk eleresztve, de hát ha nincs más. Befizettük magunkat a zsebünkben talált néhány marék apróval, és igekeztünk észrevétlenek

maradni. Nehogy szemet szúrjunk a helyi erőknél. Ugyanis már simán a kinézetünkkel okot adhattunk volna egy alapos köztözködésre. Tehát vettünk, a maradék aprón két bambit, és beültünk egy sötét sarokba, ahonnan egészen jól tehetett látni a televíziót, amin a klipek mentek. Félálomba meredtünk a képernyőre.

Most jön amiért ezt a történetet leírom! Egyszer csak megjelent egy lány piros miniszoknyában, kék felsőben, mintha nekem teremtették volna, és kevés német tudásommal megfejtettem, hogy valami 99 luftballonról énekel. Első látásra szerelem! Aztán meg mánia. Beiratkoztam németre, kevés sikerrel, discóba is jártam, csak a videók miatt, hátha látom még. Nagy sztár lett, sokan, sokat foglalkoztak vele, újságok, tv, rádió, stb. Figyelemmel kísértem, bár a szerelem elmúlt igen rövid időn belül, az érdeklődés megmaradt. Sokáig volt a fejemben ez a piros szoknyás klip, de csak az internet megjelenésével akadtam megint rá. Jó megnézni! Sok minden jut ilyenkor eszembe. Például ez a történet is.

A SZATYOR

A faluban, nagyapámékkal szemben laktak Tóthék, becsületes nevükön Huszasék. Hogy az öreg Huszasnak mi volt a keresztnéve, arra már nem emlékszem, de ha arra gondolok, hogy egyetlen fiuk Ferenc volt, talán az öreg is Ferenc lehetett.

Én mint kisgyerek, mindenhol előfordultam, így náluk is, annál is inkább, mert Nagymamám révén rokonságban is voltunk. Az öregnek hiányzott az egyik lába. Hogy hol vesztette el, mi történt vele, arról nem tudok, vagy már nem emlékszem. Mint ahogy arra sem emlékszem, hogy mi volt a neve annak a számomra öreg néninek, aki az öreg, a felesége Kató néni, és Ferike mellett még a házban lakott. Na ezért kell mindent leírni, hogy ne vesszen el minden emlékem.) Már megint nem erről akartam írni!

Tehát a lényegre térve. Én átjártam a szemben lévő gangos házba, minek gangjára nyári délutánokon hosszan besütött a nap. A kellemes melegben ott üldögélt az öreg Huszas, néhány sziesztázó macska, és lazsnakon kiterített, még szeleetlen bab között. Az előtte álló szék támlájára vala-

hogy felerősítve néhány műanyaggal bevont madzag. Ezen madzagok színe, és érdekes fogása is megérintette a kisgyermeki fantáziámat. Sokáig néztem elvarázsoltnan, hogy az öreg az egymás mellé felkötött színes szinegekből szatyrot köt. Bevásárló szatyrot.

Nem tudom, hogy volt-e akkor valamiféle rokkantsági járulék, de ha volt is, valószínű akkor sem volt elég semmire. Az öreg ezzel egészítette ki a gyengécske jövedelmét. Nem is sejtve, hogy ezzel a tevékenységével már akkor is a környezetet védte. Ügyes kezeivel, és egy érdekes tüvel, amihez hasonlóval később a halászoknál találkoztam, mikor azok hálót kötöttek. Ennek a tűnek segítségével örök életű szatyrokat állított elő. Volt köztük nagyobb, kisebb, színes, és egyszínű is. Akkor mindenki ilyen szatyrorral vagy kosárral járt a boltba, hozott, vitt, cipelt benne mindent, ami belefért. És ebbe fért szakadásig. Erről később én is meggyőződtem, mikor anyám naponta többször is elküldött a boltba, és mindig mondta: „Hálót vigyél!” Aztán hipp-hopp, egyszer csak kiment a divatból. Jött a műanyag szatyor, zacskó, és vele a katasztrófa.

Az utóbbi 40-45 évben a műanyag szatyrok, ami jellemzően csak egyszer használatosak, nagyobb kárt okoztak a földön, mint egy atombomba. Legalább olyan nehéz tőlük megszabadulni. Talán jobban járnánk néhány ügyes kezű szatyorkötővel! Csak az a félelmem, hogy a mai szatyornak megfizethetetlen lenne az ára, nem lenne más, mint úri huncutság.

Mitták Ferenc

Más szemmel: Buda visszafoglalása a töröktől

1686. SZEPTEMBER 2.

I. Szulejmán török szultán 1541. augusztus 29-én foglalta el Budát, s tette meg a Magyarország középső részét magába foglaló török hódoltság központjává, a budai pasák székhelyévé.

Buda vára 145 évig török fennhatóság alatt maradt. A 15 éves háború (1593-1606) idején a Habsburgok (akik magyar királyok is voltak) többször is eredménytelenül kíséreltek a vár visszafoglalásával (1598, 1602, 1603). Ezt követően a törökök több mint 80 évig szilárdan tartották Budát a kezükben, a vár ostromára a központi fekvése és védettsége miatt a Habsburg, akik a német-római császári tisztség mellett egyben magyar királyok is voltak, nem is tettek kísérletet. Amikor azonban 1683 nyarán Kara Musztafa török nagyvezér két hónapos ostrommal sem tudta elfoglalni Bécset, és szeptember 12-én vereséget szenvedett a város felmentésére érkezett Lotharingiai Károly császári fővezértől és Sobieski János lengyel királytól, ismét felcsillant Buda töröktől való visszafoglalásának lehetősége.

1684. márciusban-áprilisban létrejött a Szent Szövetség Ausztria, Lengyelország a Pápaság és Velence részvételével, amely Magyarország török alóli felszabadítását tűzte ki célul. Az egyéb katonai sikerek mellett Lotharingiai Károly 1684. július-október között körülzárva tartotta Budát, de több, vár elleni roham sem hozott eredményt, így október végén elvonult Buda alól.

1686 tavaszán a szövetséges haderők újra felvonultak Buda ellen. A vár ostromára két hadsereg állt fel: a Lotharingiai Károly vezette császári főszereg 40 ezer, a Miksa Emánuel irányította bajor sereg 21 ezer katonát számlált; mindkettő jól felszerelve ostromágyúkkal és egyéb harci eszközökkel. A két sereg önálló egységként harcolt, mivel a bajorok nem voltak hajlandók Lotharingiai Károly alárendeltségében harcolni. Hosszas haditanácskozás után abban állapodtak meg, hogy a főszereg az

Buda 1686-os ostroma Frans Geffels egykorú festményén. A kép bal alsó sarkában Lotaringiai Károly herceg főparancsnok látható, tábornokai társaságában

északi oldalról, a bajor sereg pedig dél felől fogja megostromolni Budát. A török védősereg egyes források szerint 6000, mások szerint 4500 katonát számlált, élükön a 70 esztendő, de igen tapasztalt és harcias Arnót Abdulrahman budai pasa állt.

A főszereg és a bajor csapatok 1686. június 17-18-án zárták körül Budát, a védők csak gyér tüzeléssel zavarták az egységek elhelyezkedését. Lotharingiai Károly és Miksa Emánuel a két oldalon erődített ostromtáborokat építettek ki, amelyek védelmet nyújthattak egy esetleges felmentő sereg támadásával szemben is. Június 23-án kezdte meg az ostromtüzérség az Alsóváros (más néven: Vízi város) falának lövetését. Június 24-én aztán – két napos ágyúzás után – rohammal vették be a fontos erődítést, majd megkezdték a belső várfalak módszeres megközelítését. Ugyanekkor a bajor sereg a Gellért-hegy lejtőjén egy fedett rohamteret épített ki. Az ostromlók fokozatosan jutottak közelebb és közelebb a falakhoz, ostromárkokat és sáncokat létesítettek, folyamatosan ágyúzták a védműveket: július 5-én egyes csapatok, 50 lépésnyi távolságra megközelítették a

vár falát. A török védők többször kitéréssel próbálkoztak, volt, amikor érzékeny veszteségeket is okoztak, de lényegében csak késleltetni tudták az ostromlók előrejutását.

Július elején hírek érkeztek arról, hogy Szulejmán nagyvezír Belgrádnál táborozik, és a felmentő sereg összegyűjtésén munkálkodik. Emiatt a császári hadvezetés megpróbálta siettetni a vár elfoglalását. Július 13-án a császári sereg megrohmozta a falakat, de a védők véres kizúzásában visszaverték őket; a harcban 1400 katona halt meg vagy szenvedett sebesülést.

Július 16-án viszont a bajor csapatok sikeres rohammal elfoglalták a Palota külső árkait, és a betörés helyétől jobbra és balra két erődínyt emeltek a további hadművelethez. Július 22-én azonban a kitörő janicsárok súlyos veszteségeket okoztak a bajoroknak: 130 katonát megöltek, 120-at megsebesítettek, több ostromágyút beszedtek, miközben a janicsárok alig több, mint 20 embert veszítettek. Ugyanezen a napon – július 22-én – egy bajor ágyú azonban majdnem eldöntötte a vár további sorsát, mivel eltalálta a törökök legnagyobb lőporraktárát: a hatalmas robbanásban

több mint 1000 védő veszítette életét, s rész keletkezett a várfalon. Abdurrahman pasa azonban nem adta fel a várat, hanem a további ellenállás jeleként valamennyi ágyúját elsüttette, jelezve, hogy még maradt elegendő lőpora a harchoz, sőt éjszaka helyreállította a robbanás okozta károkat is. Abdurrahman visszautasította a megadási felszólítást, válaszként július 25-én a katonái az északi oldalon újabb kirohanást intéztek az ostromlók ellen.

Annak a hírnek a hallatára, hogy a nagyvezír a felmentő sereggel átkelt az északi hídon, a szövetségesek július 27-ére kitérték az első általános roham időpontját. Az egész napos öldöklő kézitusában a védők visszaverték a rohamot. Mindkét oldalon óriásiak voltak a veszteségek: A törökök 2500, míg a szövetségesek 3000 katonát veszítettek, ez utóbbiak közül hatszáz volt a magyar. A roham azért eredményeket is hozott: az északi oldalon a külső várfalat, a délin pedig a nagy rondellát foglalták el az ostromlók.

Itt kell megemlékezni a Budáért vívott harcban részt vevő magyarokról is. A létszámuk meghaladta a 10 ezer főt; közülük sokan Thököly Imre kuruc fejedelem alatt

terházy János, Batthyány Ádám, Barkóczi Ferenc, Csáki László is.

Július 30-án Lotharingiai Károly főherceg újra felszólította Abdurrahman pasát a vár átadására, de a válasz ismételen elutasító volt. Erre augusztus 3-án az ostromlók egy második általános rohammal próbálkoztak, de a védők ezt is visszaverték.

Augusztus 8-án a vár közelébe érkeztek Szulejmán nagyvezír felmentő előőrsai. A haditanácsban Lotharingiai Károly keresztülvitte, hogy folytassák a vár lövetését és ostromát, a nagyvezírral szemben pedig vegyenek fel védekező pozíciót, amíg az úton lévő mintegy 10 ezer fős erdélyi sereg meg nem érkezik Buda alá.

A nagyvezír azonban nem merete megtámadni az ostromló szövetséges csapatokat, portyázói csak nyugtalanították azokat. Lotharingiai Károly ekkor összegyűjtötte a nélkülözhető csapatokat és a nagyvezír ellen vonult, de az nem vállalta a nyílt csatát, hanem a Kamaraerdő irányába elvonult, viszont a közelben maradt. A császáriak nem üldözték, hanem visszatértek az ostromtáborba, és folytatták a vár ostromát.

Szulejmán nagyvezír megpróbált segítséget bejuttatni a várba: augusztus 20-án

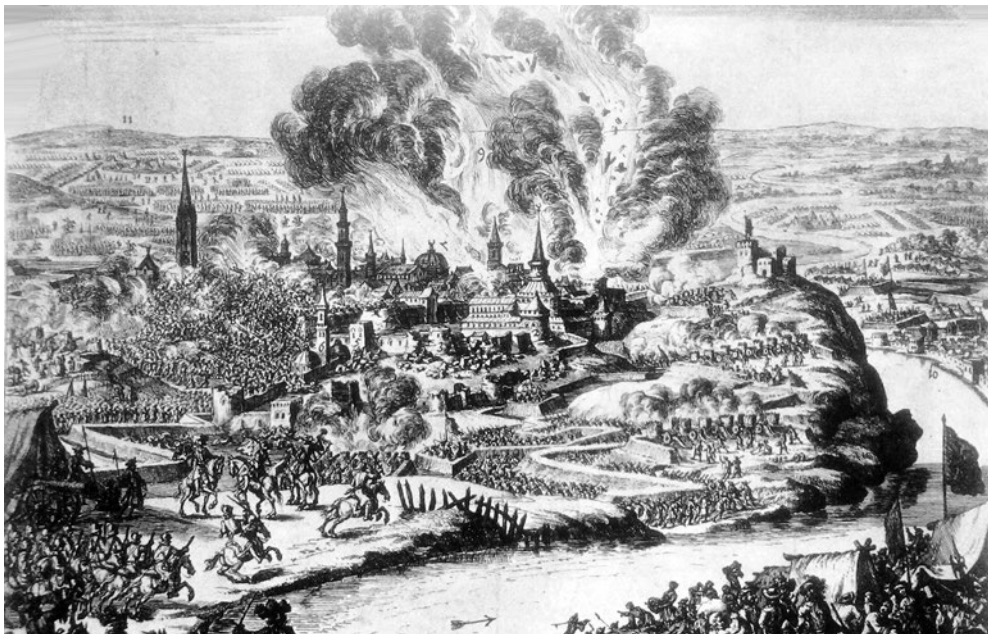
hozott sikert. Augusztus 29-én Szulejmán nagyvezír ismét megpróbált erősítést bejuttatni Budára, de ez most eredménytelen maradt: nem sikerült áttörni az ostromgyűrűt, s 1200 janicsár veszítette életét az összecsapásban. Amikor pedig a szövetséges táborba megérkezett az erdélyi sereg, a nagyvezír végleg lemondott a nyílt csatáról, gyakorlatilag magára hagyta Buda török védőseregét.

A császári és bajor csapatok 1686. szeptember 2-án intézték a harmadik, s egyben az utolsó általános rohamukat Buda ellen. A hétfőn délután 3 órakor indított rohamban 6-8 ezer katona vett részt. Rövid kézitusá után betörték a várba, s ott az utcákon és az épületekben folyt az öldöklő harc, a védők nem adták olcsón az életüket. A rohamban kitértette magát Fiáth János, a győri hajdúk parancsnoka, aki 600 gyalogosa élén elsőként hatolt át a falakon (hőstettéért kitüntetésben részesült); s ott küzdött a rohamozó között a lóról leszállított huszáraival Petneházy Dávid is. Többórás küzdelem után a Bécsi-kapu téren, karddal a kezében esett el Abdurrahman, az utolsó budai pasa. A török védők a legtovább a Palotában tartották magukat. Egy résztvevő így örökítette meg a vár ostromának utolsó felvonását: „Ott (ti. a Palotában) ezer embernél többen, élénk önvédelem után, a fehér zászlót kitűzve, megadták magukat. Nekünk igen kevés halottunk van, de a törököknek sok: rendkívül nagy a foglyok száma is, gazdag volt a zsákmány, a város ég.”

Az utolsó rohamban a szövetségesek 400 halottat és sebesültet veszítettek, a törökök az akkori becslések szerint 2 ezret. A nagy török veszteséghez az is hozzátartozik, hogy a győztesek a vár birtokbavétele után – a hosszú ostrom miatti dühükben –, nagy vérengzést vittek végbe nemcsak a török katonák, hanem a polgári lakosság körében is.

A döntő roham alatt 5 ezer török lovas állt csatarendben a császári tábor előtt, de Lotharingiai Károly a rohamban részt nem vett erővel és ágyúkkal sakkban tartotta őket. A törökök meg sem kísérelték a támadást, feltehetőleg a nagyvezírtől nem volt parancsuk rá. A krónikás írta: „Mozdulatlanul várakoztak, míg a vár szemük láttára elesett, s azután megfutottak, hogy a rossz hírt megvigyék a nagyvezírnek.” Szulejmán a seregével elvonult dél felé, a szövetségesek nem eredtek a nyomába, hiszen az ostrom nagy veszteségeket okozott nekik is. Másrészt pedig a győzelmet ünnepelték, hisz Buda bevétele óriási fegyvertény volt.

Buda megvívását követően – amikor

A budai vár török lőporkészletének felrobbanása

harcoltak, de amikor 1685. október 15-én a törökök elfogták Thökölyt, a katonaság nagy része átállt a császáriakhoz, és részt vállalt a felszabadító harcokból.

Az egyik legkiválóbb magyar parancsnok volt Petneházy Dávid egykori kuruc ezredes kapitány, de Buda alatt harcolt Botyán János császári huszárezredes (Rákóczi későbbi kuruc generálisa), Fiáth János hajdúvajda, vagy a főurak részéről Esz-

egy válogatott, lóra ültetett janicsársapat tört be az ostromtáborba, s mintegy 300 janicsárnak sikerült is az ostromlókon keresztülválnia magát, s a Fehérvári-kapun bejutottak a várba, ahol Abdurrahman hősöknek kijárt katonai dísz pompával fogadta őket.

Az ostrom szakadatlan erővel folyt tovább. Augusztus 22-én a bajorok ismét rohamot intéztek a falak ellen, de ez sem

az első, zsákmányoló és prédáló napok elteltek –, a hosszú várostromban mindkét félről elesett katonákat eltemették. Lotharingiai Károly főherceg, a győztes hadvezér kegyelettel adózott a nagy ellenfél Abdurrahman pasának, méltó módon

ÖSSZEGZÉS:

1686. szeptember 2-án közel 150 éves török uralom után sikerült visszafoglalni a törököktől a Magyarország fővárosának számító Budát. Az ország, de egész Eu-

Buda visszafoglalása (ismeretlen német festő, 1700 körül)

temettette el, s halálának helyét emléktáblával jelöltette meg a budai várban, amely napjainkig, a XXI. századig is a végső harc helyén áll.

MEGJEGYZÉSEK, FELVETÉSEK, GONDOLATOK:

Buda török fennhatóság alóli felszabadítása nagy haditett volt. Az utókor – a mai politika és sajnos, a történettudomány sem – nem ápolja a súlyának megfelelően ezt az eseményt, valahogy elmennek mellette. Nincs igazán éves megemlékezés (Budapest részéről sem), nincs méltó emlékmű. Pedig lenne mit ünnepelni, a 150 éves török uralom után végre újra magyar lett Buda!

A történetírás, az iskolai történelemtanítás „hamisan” ábrázolja Buda 1686-os felszabadítását: hallgatólagosan úgy tüntetik fel, mintha a diadalt a magyarok aratták volna. Nem szólnak róla, hogy a császári és bajor seregek vívták meg a várat, az erdélyi sereggel együtt 70 ezer katona. Igaz, a seregben volt 10 ezer magyar is, de a túlnyomó többség I. Lipót osztrák uralkodó és magyar király által fogadott zsoldoskatona volt. Tehát Habsburg I. Lipót, mint magyar király, a saját országának fővárosát (Budát) foglalta vissza a törököktől. Nem ártana ezt tudatosítani a magyar közvéleményben. A Habsburgokban nem csak az elnyomót kellene láttatni!

rópa is diadalmában úszott, hiszen a keresztény seregek nagy győzelmet arattak a vár bevételével. És innentől kezdve a Habsburgok a felszabadító háborúban a hadászati kezdeményezést ki sem engedték a kezükből, amelynek eredményeként 1699-re, a karlócai békében a Temesköz kivételével Magyarország egész területét felszabadították a török fennhatóság alól.

Részlet Mitták Ferenc: *Más szemmel – 48 + 2 magyar történelmi eseményről és személyről c. könyvből*

SZÁZHALOM

Óvárosi Közösségi, Közéleti Folyóirat

Megjelenik havonta

Felelős kiadó:

Jován László, a Hírhalom Egyesület elnöke

Szerkeszti a szerkesztőbizottság.

Postacím: 2440 Százhalombatta,
Csenterics út 4. Tel.: 06-30-966-8079

www.szazhalom.hu

ISSN szám: 2559-9860

Nyomdai munkák:

Hírhalom Egyesület, Százhalombatta

Támogatók:

Százhalombatta Város Önkormányzata

Nemzeti
Együttműködési
Alap

MINISZTERELNÖKSÉG

BETHLEN GÁBOR
Alapítvány Zrt.

MILYEN JOGOK ILLETIK MEG AZ EMBERT A PSZICHIÁTRIÁN?

Kevés kiszolgáltatottabb helyzet létezik manapság, mint amikor valaki bekerül egy pszichiátriai osztályra. Bár ilyen helyzetben mindenkit megilletnek bizonyos alapvető jogok, a tapasztalat szerint ezek nagyon gyakran nem érvényesülnek.

Tulajdonképpen az egyetlen hely, ahol az embert bűncselekmény hiányában is megfoszthatják személyes szabadságának alapvető jogától, egy pszichiátriai osztály vagy intézmény. Elvileg, a törvény szerint ilyen csak akkor történhet meg, ha az illető közvetlenül és súlyosan ön- vagy közveszélyes állapotban van. A gyakorlat mégis azt mutatja: számos olyan helyzet adódhat, amikor valakit jogtalanul kényszeríthetnek pszichiátriai kezelésre. Egy vagyoni vagy örökösödési vita, válóper vagy gyermekelhelyezési per, vagy akár komolyabb konfliktushelyzet során is előfordulhat, hogy az egyik fél – így vagy úgy – kényszerbeutalót szerez „ellenfelének” a pszichiátriára, aki aztán, onnan kikerülve, „pszichiátriai kórtörténettel” a háta mögött máris hátránnyal indul a fenti jogi viták bármelyikében. Ilyen esetekre az elmúlt egy-két évtizedben számos példa akadt Magyarországon is.

Az ombudsman, vagyis az alapvető jogok biztosa számos alkalommal tett már közzé olyan jelentéseket, melyek arról számoltak be: a pszichiátriai osztályokon bizony rendszeresen sérülnek a kezelték jogai, időnként egészen komolyan. Egy alkalommal például az emberjogi biztos azért emelte fel a szavát, mert egy nőt – aki otthonában lett rosszul, és a pszichiátriára szállították – a kórházban levetkőztették, bepelenkálták, a bokáinál és a csuklójánál az ágyhoz kötötték, majd ájultra gyógyszerkeztek. Az ombudsman több jogsértést tárt fel az ügyben, és ajánlásokat is tett annak érdekében, hogy ilyen esetek újból ne történhessenek meg.

Ha valaki kényszerrel kerül a pszichiátriára, legtöbbször fogalma sincs az őt megillető jogokról. A helyzetet rontja, hogy az ápoló személyzet ilyenkor az illetőt könnyen könnyvel el „elmebetegnek”, és gyakran az illető kényszerítés elleni tiltakozását is „betegsége” részének tekintik.

Az Állampolgári Bizottság az Emberi Jogokért Alapítvány közszolgálati céllal olyan információs anyagot állított össze, amely közérthető nyelvezettel magyarázza el, milyen jogok illetnek meg valakit, aki bekerült a pszichiátriára. Az anyag az egészségügyi törvény alapján készült, és jó szolgálatot tehet akár a pszichiátriára kerülőknek, akár hozzátartozóiknak.

A „Betegjogok” című információs anyag a szervezet honlapján itt érhető el:
<https://emberijogok.hu/betegjog/>

Lehoczki Zsuzsanna

Helytörténeti kalandozások

Batta a katolikus anyakönyvek alapján

IV. rész. 1830-1859 között

A katolikus anyakönyvek alapján 1830-1859 között összesen 691 gyerek született, 337 fiú és 354 lány. Az 1800-1829 között születettekhez képest a születések száma 78% növekedést mutat, ugyanakkor a népesség csak az 1850-es évek végén emelkedett. Már vannak ebből a korszakból összeírásaink, 1832-ben például Százhalombattán az össznépeség 657 fő volt, ebből a katolikus népesség 361 fő, az ortodox 296 fő. A korszakunk végén 1850-ben a népesség 687 fő, 1862-ben 905 fő (vallási megoszlást ezek az összeírások már nem tartalmaznak). A népesség stagnálásának oka részben a 30 éves időintervallumban többször (1831, 1836, 1848-49, 1855-56) megjelenő kolerajárvány, a tbc és egyéb tüdőbetegségek egyre nagyobb számú megjelenése, valamint a battai birtokokon élő cselédség és munkások időszakos megtelepedése. Az 1862-es összeírás például nagyszámú német és tót nemzetiségű betelepedést mutat, az anyakönyvekben ez a betelepedés azonban csak alig érhető tetten.

A születésekből 27 törvénytelen volt, ők általában szolgálólányok gyermekei voltak, és csak az anya nevét tüntették fel. Harminc év alatt 15 ikerpár született, de mindössze egy élte meg a felnőtt kort.

*

Az előző időszakban a leggyakrabban adott fiú nevek a János, Pál, Mihály és a József voltak. Ebben az időszakban a leggyakoribb nevek a János (46), a József (45), a Mihály (39) és az István (36). Népszerű nép volt továbbá a György (26), az

András (12), az Antal (11), a Márton (11) és a Pál (11). A vizsgált 30 évben csak egyszer bukkant fel a Gáspár, Cyriak, Dénes, Domonkos, Elek, Florián, Fülöp, Gergő, Illés, Izidor, Jakab, Krisztián, László, Lázár, Miklós, Sámuel, Szaniszló, Tivadar, Vencel, Viktor, Vendel, Vince nevek.

*

A lánynevekben az előző időszakban nem történt jelentős változás. Az előző időszakban slágernevek voltak a Teréz, a Katalin az Anna és a Mária. Ebben az időszakban abszolút favorit a Mária (71), továbbra is kedvelt név az Anna (39), a Teréz (37), az Erzsébet (34) és a Katalin (34). Szintén népszerű név a Julianna (25), az Éva (20), a Rozália (16), a Borbála (12), a Franciska (12) és a Janka (12). Csak egyszer felbukkanó nevek: az Agáta, Angéla, Antónia, Eleonóra, Ilona, Hermina, Klára, Margit, Marianna, Michaela, Orsolya.

*

A családnevek tekintetében némi változás következett be. Az előző időszakban a leggyakoribb családnév a Bronzich volt, azt követte a Halász, a Dubecz és a Gajárszky. 1830-1859 között a leggyakoribb családnév a Halász (46), Tóth (35), Dubecz (32), Gajárszky (28), Juhász/Tomasevich (24), Strobel (24), Mikulecz (20), Bronzich (17), Drevenka (14). Új, több ma is előforduló családnevek: Kaklár (9), Kittner (9), Szövő (8), Sztano (5), Vlkovszky (5), Zomzelli (4).

*

A születésekhez képest a halottak száma kevesebb, a csecsemőhalandóság azonban még mindig nagyon nagy. A vizsgált korszakban több kolerajárvány pusztított, ezekből az 1831-es járvány volt a legsúlyosabb.

A vizsgált időszakban 605-en hunytak el, 32% (192 fő) egy év alatti csecsemő, 24% (145 fő) pedig 1-5 év közötti kisgyermek. A gyerekek (0-5 év) körében a leggyakoribb halálokok: láz; rángógörcs (eclamsia infant); hascsikorgás, hasmenés, hasrágás; feketehimlő; idétlen vagy éretlen születés, újszülöttkori tetanus (trismus neonatorum); nátha és az orbánc (erysipela). Előfordult baleset is: a 11,5 éves Gajárszky Márton asztalosinasnak „malomkerék összezúzta az egész testét”, a 6 éves Domcsek Borbála „tűzbe esett, megégett”; Kittner Mihály csóri vándorlegény a „battai mocsárban megfagyott”. Vízbefúlás, öngyilkosság vagy gyilkosság nem történt a településen. Találunk egy-egy „érdekesebb” betegséget is: a három hetes Dubecz Katalin például szájtakonyhártyagyulladásban hunyt el.

*

1830-1859 között 123 házasság történt (az előző időszakhoz képest közel 2,5-szer több!) a katolikus közösségben. 72 esetben mindkét fél battai volt, 12 esetben a vőlegény érdi, 6 ercsi, 5 tököli, 3 pomázi, 2 ráckeresztúri, 2 tárnoki 1 rácalmási, 1 tétényi, 1 sóskúti. 16 esetben a menyasszony volt más faluba való: Érdre, Csépre, Pázmándra, Pusztaszabolcsra, Sós-kútra és Tárnokra.

Az anyakönyvek névsoraiból továbbra is megfigyelhető, hogy a lakosság egy része csak időszakosan él a településen, van aki csak a születésiben szerepel, mások csak a halottiban, valószínűleg valamennyien föld nélküli jobbágyok voltak, vagy a Hugonnyai birtok cselédségéhez tartoztak.

Százhalom

2023. SZEPTEMBER

28 Ágoston,
Mózes
HÉTFŐ

4 Rozália,
Róza,
Ida
HÉTFŐ

11 Teodóra,
Jácint,
Igor,
Helga
HÉTFŐ

18 Diána,
József
HÉTFŐ

25 Eufrozina,
Kende
HÉTFŐ

29 Beatrix,
Erna
KEDD

5 Viktor,
Lőrinc,
Ofélia
KEDD

12 Mária,
Irma
KEDD

19 Vilhelmina,
Januáriusz,
Dorián
KEDD

26 Jusztina,
Kozma,
Damján
KEDD

30 Rózsa,
Félix,
Letícia
SZERDA

6 Zakariás,
Beáta
SZERDA

13 Kornél,
János
SZERDA

20 Friderika
SZERDA

27 Adalbert,
Vince
SZERDA

31 Erika,
Bella,
Arisztid
CSÜTÖRTÖK

7 Regina
CSÜTÖRTÖK

14 Szeréna,
Roxána
CSÜTÖRTÖK

21 Máté,
Mirella,
Jónás
CSÜTÖRTÖK

28 Vencel,
Salamon
CSÜTÖRTÖK

1 Egyed,
Egon,
Noémi,
Tamara
PÉNTEK

8 Mária,
Adrienn
PÉNTEK

15 Enikő,
Melitta
PÉNTEK

22 Móric,
Tamás
PÉNTEK

29 Mihály,
Gábor,
Rafael
Mirabella
PÉNTEK

2 Rebeka,
Dorina,
Renáta,
Ingrid, István
SZOMBAT

9 Ádám,
Péter
SZOMBAT

16 Edit,
Ciprián
SZOMBAT

23 Tekla,
Líviusz,
Ila
SZOMBAT

30 Jeromos,
Honória,
Hunor
SZOMBAT

3 Hilda,
Gergely
VASÁRNAP

10 Nikolett,
Hunor,
Miklós
VASÁRNAP

17 Zsófia,
Róbert
VASÁRNAP

24 Gellért,
Gerda,
Mercédesz
VASÁRNAP

1 Malvin,
Teréz
VASÁRNAP

Fotó: Nemes-Nagy Ferenc